

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Пояснювальна записка

до кваліфікаційної роботи
на здобуття ступеня вищої освіти Магістр

на тему: «Фінансова діяльність суб'єктів малого підприємництва
та напрями її удосконалення»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньо-професійною програмою
Фінанси, банківська справа та страхування
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа
та страхування
ступеня вищої освіти Магістр
групи 1
Голіченко В. О.

Полтава - 2021 року

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА.....	8
1.1. Фінансова діяльність суб'єктів малого підприємництва, її роль, значення та завдання	8
1.2. Організація фінансової діяльності на малих підприємствах	14
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА.....	19
2.1. Аналіз фінансової діяльності суб'єкта малого підприємництва... ..	19
2.2. Оцінка ефективності фінансової діяльності підприємства.....	33
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА МАЛОМУ ПІДПРИЄМСТВІ.....	41
3.1. Запровадження фінансового менеджменту на малому підприємстві	41
3.2. Напрями удосконалення фінансової діяльності суб'єктів малого підприємництва.....	51
ВИСНОВКИ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	62
ДОДАТКИ	67

ВСТУП

Актуальність теми. В сучасних умовах організація фінансової діяльності малого підприємства суттєво відрізняється від фінансової діяльності великих та середніх підприємств. Основною умовою ефективної діяльності будь-якого підприємства, в тому числі і малого, є раціональна організація його фінансової діяльності. Суб'єкти малого підприємництва зобов'язані ефективно формувати, розподіляти і використовувати фонди грошових коштів, обґрунтовано залучати зовнішні джерела фінансування.

Фінансова діяльність впливають на всі процеси та явища, що виникають на малих підприємствах, а також на кінцеві фінансові результати їх діяльності. Управління фінансовою діяльністю суб'єктів малого підприємництва – це сукупність різних форм і методів формування та використання фінансових ресурсів з метою забезпечення ефективної фінансової діяльності малого підприємства. Вивчення робіт вчених свідчить про те, що сьогодні економістами ведуться дослідження діяльності суб'єктів малого підприємництва стосовно різних напрямків і сфер їх фінансово-аналітичної діяльності, комплексно висвітлюються питання фінансового механізму малих підприємств. Значний внесок у проблематику фінансової діяльності суб'єктів підприємництва зробили вітчизняні дослідники М. М. Баб'як, Л. Д. Буряк, З. С. Варналій, А. Г. Загородній, І. М. Копченко, О. В. Красота, В. К. Симоненко, М. П. Скрипник, О. О. Терещенко, В. Д. Чумак. Однак більшість публікацій висвітлюють лише окремі, хоча й фундаментальні аспекти фінансових операцій суб'єктів малого підприємництва, формування капіталу, фінансових ресурсів, практичні аспекти національного фінансового законодавства, деякі проблеми правового забезпечення фінансової діяльності малих підприємств.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота виконана в межах програми науково-дослідних робіт кафедри фінансів, банківської справи та страхування за темою «Удосконалення механізму фінансової діяльності підприємств, організацій і установ».

Мета і завдання дослідження. Метою написання кваліфікаційної роботи є дослідження ефективності проведення фінансово-аналітичної роботи як в цілому на малих підприємствах, так і на конкретному підприємстві за реальних умов ведення господарської діяльності. При цьому для досягнення поставленої мети окреслено ряд основних завдань: з'ясувати зміст та завдання фінансово-аналітичної роботи; розкрити теоретичні аспекти здійснення фінансово-аналітичної роботи; проаналізувати управління фінансами в малому бізнесі; визначити організаційне та інформаційне забезпечення фінансово-аналітичної роботи; оцінити стан управління фінансами на конкретному малому підприємстві; з'ясувати можливі шляхи покращення фінансового стану підприємства; вивчити процес фінансового планування та прогнозування; виявити резерви та напрямки удосконалення фінансово-аналітичної роботи.

Предмет і об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження є фінансово-аналітична робота суб'єктів господарювання в ринкових умовах. Предметом даної кваліфікаційної роботи є особливості організації та шляхи удосконалення фінансово-аналітичної роботи на малому підприємстві.

Методи дослідження. У процесі написання кваліфікаційної роботи використані наступні методи: співставлення, аналітичний, графічний, рядів динаміки, метод оптимізації та прогнозування. Для вирішення поставлених завдань в роботі використовувалися загальні методи наукового пізнання, зокрема, економічного аналізу, співставлення, аналогії – для оцінки отриманих фактичних значень показників у динаміці та в порівнянні з нормативними значеннями; наукової абстракції – при виділенні найбільш важливих показників оцінки фінансової діяльності суб'єктів малого підприємництва; спостереження, узагальнення – в процесі розробки висновків та пропозицій на основі отриманих результатів аналітичних досліджень.

Інформаційна база. Закони України, Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів з питань економіки та фінансів суб'єктів малого підприємництва, дані науково-дослідних установ, праці вітчизняних та зарубіжних вчених, річна фінансова звітність XXX за 2018–2020 роки,

податкова і статистична звітність та особисті спостереження автора.

Наукова новизна та практичне значення одержаних результатів.

Найбільш важливими результатами, що характеризують новизну дослідження є наступні: удосконалено визначення сутності «фінансова діяльність суб'єктів малого підприємництва»; розроблено шляхи удосконалення фінансово-аналітичної роботи на малому підприємстві шляхом впровадження таких складових фінансово-аналітичної роботи, як прогнозування та планування; визначено різні методичні підходи до фінансового управління. Практичне значення результатів роботи полягає в тому, що запропоновані рекомендації щодо удосконалення фінансової діяльності малих підприємств та механізму управління нею будуть враховані керівництвом ХХХ.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Усі розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідалися і одержали позитивну оцінку на III Міжнародній науково-практичній конференції «Innovations and prospects of world science» (Ванкувер, Канада, 4-6 листопада 2021 року); VIII Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих учених «Наукове забезпечення розвитку національної економіки: досягнення теорії та проблеми практики» (Полтава, ПДАА, 28 жовтня 2021 року).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 2 наукові праці загальним обсягом 0,3 др. арк., у тому числі у матеріалах конференції – тези 2 доповідей обсягом 0,3 др. арк.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел, що нараховує 57 найменувань, містить 22 таблиці, 14 рисунків, 5 додатків. Основний зміст роботи викладено на 60 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

1.1. Фінансова діяльність суб'єктів малого підприємництва, її роль, значення та завдання

В сучасних умовах господарювання посилюється роль фінансової діяльності у суспільному житті, оскільки фінанси формують потенціал суспільства, забезпечують реалізацію завдань держави та кожного суб'єкта підприємництва, зокрема і малого.

Суб'єкти малого підприємництва здійснюють операції з мобілізації, формування та використання фінансових ресурсів, які є основою фінансової діяльності малих підприємств. Фінансова діяльність за сучасних умов господарювання не обмежується рамками лише господарської діяльності малого підприємства, вона тісно пов'язана з операційною та інвестиційною діяльністю та впливає на всі господарські операції суб'єктів малого підприємництва.

Розглядаючи поняття фінансова діяльність, слід зазначити, що його зміст трактується українськими вченими-економістами по-різному. Є прихильники «вузького» розуміння, а дехто пропонує фінансову діяльність досліджувати у «широкому» сенсі [1, 13, 46]. Отже, пропонується вузьке та широке розуміння категорії «фінансова діяльність», при цьому підкреслюється зв'язок сутності фінансової діяльності з фінансуванням, фінансовим забезпеченням, тощо. Зміст фінансової діяльності як економічної категорії залишається «розмитим», а напрями фінансової діяльності підприємства недостатньо висвітленими. У вузькому розумінні під фінансовою діяльністю вважають усі заходи, пов'язані із змінами у складі власного та залученого капіталу підприємства [3, с. 34]. У широкому сенсі фінансова діяльність зводиться до організації фінансової роботи на малому підприємстві.

Відповідно до нормативно-законодавчих актів, фінансова діяльність – неопераційна діяльність суб'єкта підприємництва, яка призводить до змін розміру та власного і запозиченого капіталу підприємства [25, с. 15]. За останні роки в Україні з'явилося досить багато наукових праць вчених-економістів, присвячених фінансовій діяльності суб'єктів господарювання, завдяки чому коло наших знань про неї істотно розширено (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Поняття фінансової діяльності на підприємстві у вітчизняній літературі

Автор	Визначення
Коваленко Л. О., Ремньова Л. М.	Фінансова діяльність – це діяльність, яка організовується самостійним структурним підрозділом (фінансовим відділом), який виконує визначені функції в системі управління підприємством [13].
Пантелейчук Л. М.	Фінансова діяльність – це система використання різних форм і методів для фінансового забезпечення функціонування підприємства та досягнення ними поставлених цілей, тобто це та практична фінансова робота, що забезпечує життєдіяльність підприємства, поліпшення її результатів [23].
Савицька А. Г.	Фінансова діяльність – це діяльність з управління фінансами, яка включає планування і організацію фінансів, облік фінансових ресурсів, контроль і аналіз ефективності їх використання, регулювання доходів і видатків, стимулювання кінцевих результатів виробництва [33].
Собкова Н. Д.	Фінансова діяльність – це діяльність, спрямована на забезпечення підприємства фінансовими ресурсами, досягнення ним визначених цілей економічного та соціального розвитку. Фінансову діяльність на підприємстві здійснюють за такими напрямками: 1) фінансове планування і прогнозування; 2) аналіз і контроль фінансово-господарської діяльності; 3) оперативна (поточна) фінансово-економічна робота [37].
Штангерт А. М.	Фінансова діяльність – це діяльність, спрямована на забезпечення виробництва фінансовими ресурсами і здійснення контролю за дотриманням фінансової дисципліни, що зобов'язує підприємства і посадових осіб дотримуватися режиму економії у використанні матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, а також виконання зобов'язань перед державним бюджетом, банками, постачальниками і споживачами, іншими контрагентами [50].

Одним із головних завдань фінансової діяльності малих підприємств є ефективна організація фінансових відносин із зовнішніми суб'єктами господарювання, зокрема: з бюджетами усіх рівнів та позабюджетними

фондами при сплаті податків і зборів; з установами фінансової інфраструктури (комерційними банками, фондовими і валютними біржами, страховими компаніями, інвестиційними фондами та компаніями тощо), з контрагентами й іншими суб'єктами господарювання (рис. 1.1).

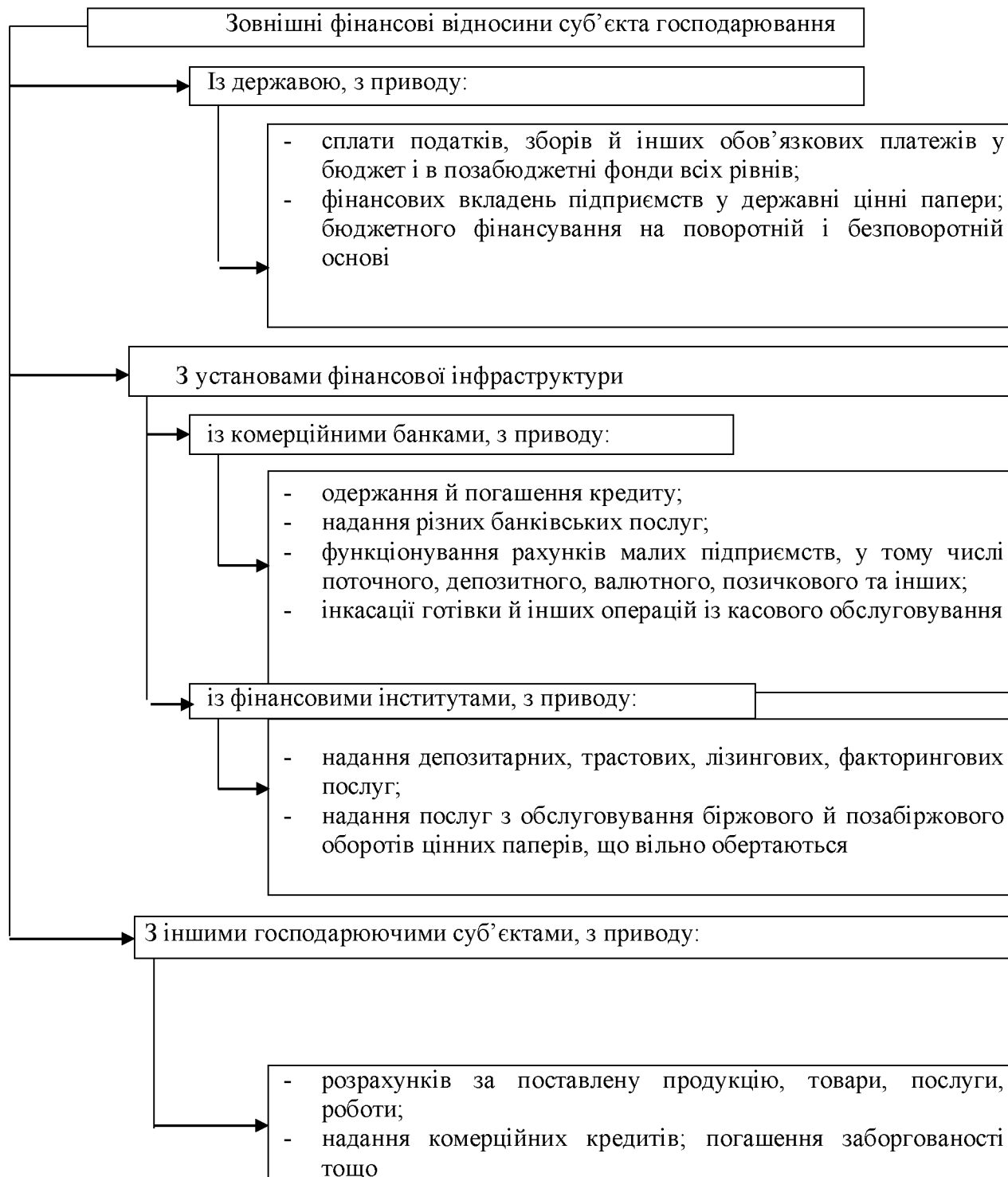

Рис. 1.1. Структура зовнішніх фінансових відносин малих підприємств з різними суб'єктами господарювання

Фінансові відносини малих підприємств відображаються в грошових потоках, які характеризують їх різноманітні й різнобічні взаємозв'язки. Фінансова діяльність суб'єктів малого підприємництва поширюється на всі його фінансові відносини, у тому числі і на внутрішні. Внутрішні фінансові відносини пов'язують, з одного боку, власника (власників) малого підприємства з трудовим колективом найманих працівників, з іншого боку, окремих виконавців або підрозділи підприємства між собою (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Структура внутрішніх фінансових відносин малих підприємств з різними суб'єктами господарювання

Усі перелічені види зовнішніх та внутрішніх фінансових відносин малих підприємств виражені у грошовій формі і являють собою сукупність виплат і надходжень грошових коштів підприємства.

Функціонування малого підприємства супроводжується безперервним кругообігом коштів, який здійснюється у вигляді витрат ресурсів і одержання доходів, їхнього розподілу й використання. При цьому визначаються джерела

коштів, напрямки та форми фінансування, оптимізується структура власного та залученого капіталу, проводяться розрахунки з постачальниками матеріально-технічних ресурсів, покупцями продукції, державними органами (сплата податків), персоналом підприємства тощо [42, с. 143]. Усі ці грошові відносини становлять зміст фінансової діяльності суб'єктів малого підприємництва.

В організаційній та управлінській роботі малого підприємств фінансова діяльність займає особливе місце. Від неї багато в чому залежить своєчасність та повнота фінансового забезпечення виробничо-господарської діяльності та розвитку підприємства, виконання фінансових зобов'язань перед державою та іншими суб'єктами господарювання [32, с. 342]. Основні напрями здійснення фінансової діяльності на малому підприємстві наведені на рис. 1.3.

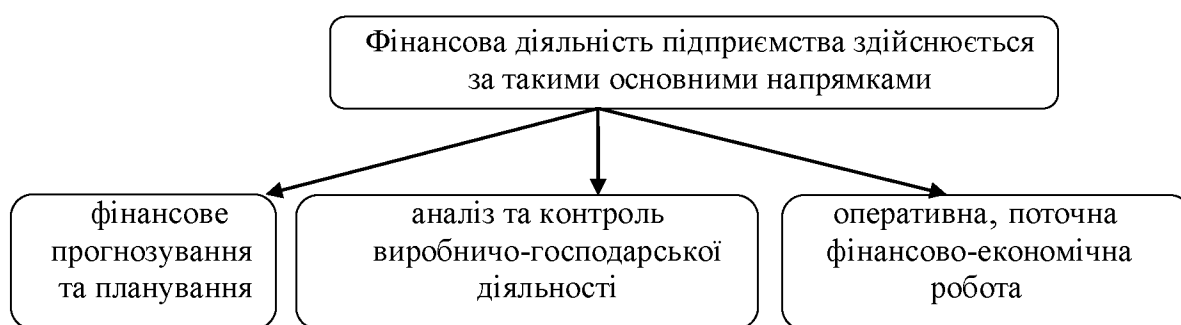

Рис. 1.3. Напрями здійснення фінансової діяльності малого підприємства

Для суб'єктів малого підприємництва здійснення планування є однією з найважливіших ланок фінансової діяльності на підприємстві, оскільки при цьому розраховується загальна потреба у фінансових ресурсах для забезпечення ефективної виробничо-господарської діяльності малого підприємства та уникнення можливого банкрутства. Одним із основних видів планування на малому підприємстві є розробка бізнес-плану. Малі підприємства можуть розробляти і використовувати перспективні (3-5 років), поточні (1 рік) та оперативні (квартал, місяць, декада) фінансові плани. Поточний фінансовий план суб'єкта малого підприємництва, як правило, складається у формі балансу доходів (джерел) та витрат грошових коштів, оперативний фінансовий план – у формі платіжного календаря, касового плану,

бюджету, тощо. Слід зазначити, що фінансовим плануванням на малих підприємствах, займаються досить рідко, що негативно впливає на ефективність фінансової діяльності суб'єктів малого підприємництва.

Щоденна (оперативна) фінансова робота на малому підприємстві, перш за все, повинна бути спрямовується на виконання фінансового плану та фінансового забезпечення підприємницької діяльності, максимізацію прибутку, забезпечення платоспроможності та ліквідності на належному рівні [44, с. 652]. За ринкових умов суб'єкти малого підприємництва самостійно визначають: яку систему оподаткування обрати, яку форму обліку та звітності використати, які намітити шляхи використання прибутку, що залишається в розпорядженні малого підприємства після сплати податку на прибуток.

Завершальним етапом фінансової діяльності суб'єктів малого підприємництва є здійснення аналізу та контролю за фінансовою діяльністю підприємства. Матеріали такого аналізу використовуються в подальшому під час розробки фінансових планів та прогнозів на наступні планові періоди.

Отже, фінансова діяльність суб'єкта малого підприємництва, на нашу думку, це система форм і методів, які використовуються для фінансового функціонування малого підприємств та досягнення цілей, тобто це та практична фінансова робота, що забезпечує ефективну діяльність підприємства, його прибутковість та платоспроможність. Основними напрямками здійснення фінансової діяльності малого підприємства є: фінансове планування, аналіз та контроль виробничо-господарської діяльності, оперативна, поточна фінансово-економічна робота. Фінансова діяльність підприємства поширюється на всі його фінансові відносини – зовнішні та внутрішні. Фінансова діяльність, включає весь комплекс функціональних завдань, здійснюваних фінансовими службами малого підприємства і пов'язаних з фінансуванням, інвестиційною діяльністю та фінансовим забезпеченням операційної діяльності суб'єкта малого господарювання. Фінансова діяльність підприємства має бути спрямована на забезпечення систематичного надходження й ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання розрахункової і платіжної

дисципліни, досягнення раціонального співвідношення між власними та залученими фінансовими ресурсами, забезпечення платоспроможності, прибутковості, конкурентоспроможності та фінансової стійкості з метою ефективного функціонування малого підприємства.

1.2. Організація фінансової діяльності на малих підприємствах

Фінанси суб'єктів малого підприємництва в сучасних умовах відіграють досить важливу роль, оскільки вони обслуговують одну із основних ланок суспільного виробництва, де заощаджується велика маса фінансових ресурсів та формуються матеріальні і нематеріальні блага країни. Фінанси суб'єктів малого бізнесу, з однієї сторони, мають риси, що притаманні фінансам підприємств у цілому, а з іншої – певні особливості, зумовлені організацією фінансово-аналітичної роботи на малому підприємстві.

Фінансово-аналітична робота суб'єкта малого підприємництва повинна вирішувати наступні завдання: розробка напрямів максимізації прибутку та підвищення рентабельності виробничо-господарської діяльності; мобілізація фінансових ресурсів у таких розмірах, які б дозволили забезпечувати нормальний виробничий процес і сприяли б зростанню капітальних вкладень; здійснення систематичного контролю за ефективним використанням оборотних та необоротних активів малого підприємства та раціональним використанням фінансових і матеріальних ресурсів; своєчасне погашення кредиторської заборгованості перед бюджетом (зі сплати податків і зборів), перед постачальниками і підрядниками (з оплати товарно-матеріальних цінностей), перед банківськими установами (із повернення кредитів і сплати відсотків за користування ними), перед працівниками (з оплати праці та виплат, прирівняних до неї) тощо [46, с. 194].

Важливе значення для здійснення фінансово-аналітичної роботи на малому підприємстві має аналіз поточного стану та результатів діяльності за

тривалий період – найчастіше за 3 роки. При цьому джерелами інформації для його здійснення слугує Баланс підприємства та Звіт про фінансові результати. Особливість такої роботи для малих підприємств полягає у відмінностях у формах річної фінансової звітності, у скороченій кількості форм і укрупненні статей балансу та особливій побудові звіту про фінансові результати. У процесі складання звітів малі підприємства керуються Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» [27]. Даний стандарт розкриває зміст і форму фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва, що включає «Баланс» (форма № 1-м) та «Звіт про фінансові результати» (форма 2-м).

Фінансова робота на малому підприємстві – це система економічних заходів визначення фінансових ресурсів в обсягах, необхідних для забезпечення виконання планів економічного і соціального розвитку малого підприємництва, контролю за їх цільовим та ефективним використанням.

Фінансово-аналітична робота – це фундамент успішного бізнесу [21, с. 36]. Постійне функціонування малих підприємств в умовах дефіциту фінансових ресурсів і недостатньої державної підтримки стимулює їх до запровадження фінансово-аналітичної роботи. Відсутність фінансового відділу на малому підприємстві не означає відсутність здійснення даного виду роботи, оскільки вона має чи не найважливіше значення для функціонування підприємства. Саме за допомогою фінансових показників здійснюється планування і постановка цілей діяльності, а також контроль за здійсненням обраної стратегії. Проведення фінансової роботи допомагає підприємству не втратити орієнтири у своїй діяльності і порівнювати власні результати з результатами конкурентів.

Незважаючи на відмінності у видах діяльності, фінанси суб'єктів малого бізнесу мають однакові принципи організації, до яких відносяться: централізація фінансових ресурсів, що забезпечує швидку маневреність ними, їх концентрацію на головних напрямках підприємницької діяльності; фінансове планування, що визначає на перспективу всі надходження грошових коштів

підприємств та основні напрями їх використання; формування фінансових резервів, що забезпечують стійку роботу в умовах можливих коливань ринкової кон'юнктури; безумовне виконання фінансових зобов'язань перед партнерами.

На малому підприємстві роль фінансового менеджера, зазвичай, виконує бухгалтер. Відповідно він є відповідальним за всі обов'язки, які покладаються на фінансового менеджера. Досить часто, у результаті цього, керівник не отримує повної інформації, яка вимагається від фінансового менеджера, а бухгалтер перевантажений фінансовими функціями. Проблема виникає, в основному, через нерозуміння керівниками малих підприємств відмінностей між бухгалтерією і фінансовим менеджментом. Насправді, їх робота тісно взаємопов'язана, але, це абсолютно різні функції, і в ідеалі виконувати їх мають різні фахівці.

Фінансування оборотних активів малих підприємств має свої особливості. При визначенні основного джерела слід керуватися проблемними аспектами діяльності малого бізнесу, що в даному випадку представлені обмеженістю фінансових ресурсів малих підприємств [47, с. 155]. Основні альтернативні варіанти фінансування оборотних активів наведені на рис. 1.4.

Рис. 1.4. Види фінансування оборотних активів
на малих підприємствах

Оскільки витрати відіграють дуже важливу роль в бізнесі, то доцільним є прийняття рішення керівництвом про необхідність витратити час, енергію і, можливо, кошти для детального їх аналізу і можливості керування ними в

майбутньому. Усвідомлення витрат, як фактору зменшення прибутку для керівництва малого підприємства, є досить важливим, адже при їх аналізі, як правило, виявляється досить вагома частка витрат, які можна мінімізувати або і зовсім уникнути. Поточні витрати малого підприємства формують виробничу собівартість продукції, робіт, послуг, тобто мають прямий вплив на розмір чистого прибутку суб'єкта малого підприємництва.

Досить важливе значення має планування виробничих витрат, що є необхідним для обґрунтування прийняття ефективних управлінських рішень. При плануванні витрат доцільно проаналізувати, як звінюються витрати під впливом різних факторів їх формування. Визначення оптимального розміру витрат під час їх планування – досить складне і важливе завдання для малого підприємства. Безперечно, норми витрат повинні бути обґрунтованими і оптимальними. Необхідність забезпечення мінімальних витрат при виробництві продукції, виконанні робіт, наданні послуг потребує оптимізації ефективного використання усіх видів ресурсів з урахуванням конкретних умов виконання виробничих завдань [4, с. 29].

Отже, при організації системи фінансового менеджменту на малому підприємстві необхідно враховувати певні особливості. Підприємства малого бізнесу мають ряд як позитивних так і негативних відмінностей, що проявляються у процесі їх функціонування. Ці особливості не дають у повній мірі застосовувати методи, що використовуються для управління великими підприємствами. Керівництво малого підприємства має намагатися якомога частіше застосовувати методи фінансового менеджменту, що дозволить мінімізувати витрати, максимізувати доходи і, як наслідок, отримати більший прибуток [52, с. 356].

Для малих підприємств важливе значення має аналіз руху грошових коштів та управління грошовими потоками, що передбачає акумуляцію коштів, їх ефективне використання та перерозподіл з метою забезпечення прибуткової фінансово-господарської діяльності суб'єкта малого підприємництва. Аналіз грошових потоків та оцінка їх впливу на фінансовий стан малого підприємства

визначається системою показників, до яких відносять показники ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості. Фактично на малому підприємстві контроль за грошовими потоками проявляється у здійсненні аналізу розрахунків із засновниками та власниками, працівниками, постачальниками та замовниками, банками та іншими фінансовими установами і державними органами. Саме на основі аналізу даних напрямків виявляються можливості в залученні додаткових коштів та можливості уникнення додаткових їх витрат.

Підсумовуючи вище викладене слід зазначити, що постійне функціонування підприємств малого бізнесу в умовах дефіциту фінансових ресурсів і недостатньої державної підтримки стимулює їх до запровадження фінансово-аналітичної роботи. Фінансова робота на малому підприємстві – це система економічних заходів визначення фінансових ресурсів в обсягах, необхідних для забезпечення виконання планів економічного і соціального розвитку малого підприємства, контролю за їх цільовим та ефективним використанням. Здійсненням фінансово-аналітичної роботи на малих підприємствах, у більшості випадків, займається головний бухгалтер. До кола його обов'язків, як фінансового менеджера, відноситься бюджетування, оперативне управління фінансовими ресурсами, фінансово-економічний аналіз, планування, фінансово-кредитна робота, контроль за втіленням фінансових планів, робота по реалізації інвестиційної діяльності. Таке широке коло обов'язків призводить до перевантаження головного бухгалтера і неякісного або неповного виконання покладених на нього завдань та функцій. Тому для фінансово-аналітичної роботи на малому підприємстві доцільно залучати відповідних фахівців.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

2.1. Аналіз фінансової діяльності суб'єкта малого підприємництва

Кваліфікаційна робота виконана на матеріалах ХХХ. Діяльність суб'єкта малого підприємництва базується на засадах комерційного розрахунку при неухильному дотриманні законодавства.

Метою діяльності є одержання прибутку і задоволення на цій основі соціально-економічних інтересів його учасників. Загальна кількість учасників у 2020 році становила 15 осіб. Для досягнення своєї мети ХХХ здійснює наступні види діяльності: виробництво, закупка, переробка, зберігання та реалізація сільгосппродукції; оптова торгівля насінням; оптова та роздрібна торгівля добривами та агрохімічною продукцією; оптова торгівля зерном і кормами для тварин; вирощування насінєвого матеріалу зернових і технічних культур; виробництво м'ясних продуктів, оптова та роздрібна торгівля м'ясними продуктами та напівфабрикатами, тощо. Товариство може займатися будь-якою підприємницькою діяльністю, яка не суперечить законодавству України.

З метою забезпечення певної стійкості на ринку, необхідно постійно аналізувати фінансовий стан, проводити обґрунтоване наукове дослідження фінансових відносин і руху фінансових ресурсів у процесі виробничої діяльності малого підприємства, слід чітко розрізняти фінансову діяльність і фінансовий стан підприємства.

Основна мета фінансової діяльності малого підприємства – це забезпечення достовірної інформації про майновий та фінансовий стан підприємства, результати його діяльності, яка є досить важливою для всіх користувачів фінансової звітності.

Фінансово-аналітична політика малого підприємства – це не просто сукупність способів оцінки фінансового стану підприємства, обраних

відповідно до умов підприємництва, але й вибір методів фінансового аналізу, що надає можливість використовувати різні варіанти відображення фактів підприємницької діяльності ХХХ.

Фінансово-економічний апарат зосереджений в головній бухгалтерії, в ній здійснюється ведення всього аналітичного і синтетичного обліку на основі первинних та зведених документів, що виходять з окремих підрозділів підприємства та проводиться вся фінансово-аналітична робота.

Оцінка фінансової діяльності малого підприємства передбачає певну послідовність виконання аналітичної роботи.

Мету аналізу фінансової діяльності трактують не стільки як визначення й оцінка фінансового стану підприємства, скільки збір інформації для проведення роботи, спрямованої на його поліпшення.

При проведенні аналізу необхідно враховувати, що на результат діяльності суб'єкта малого підприємництва чинять вплив як економічні, так і організаційні фактори.

Для проведення аналізу фінансової діяльності ХХХ доцільно використати інформацію, відображену у «Фінансовому звіті суб'єкта малого підприємництва», який включає «Баланс» (форма № 1-м) та «Звіт про фінансові результати» (форма № 2-м) (додатки А, Б, В).

При оцінці фінансового стану ХХХ доцільно провести аналізу наявного у його розпорядженні майна. Перш за все слід звернути увагу на загальну динаміку та структуру оборотних та необоротних активів малого підприємства (табл. 2.1).

Проведені розрахунки свідчать, що за досліджуваний період вартість майна зростає з 8873 тис. грн у 2018 році, до 65667 тис. грн у 2020 році, тобто на 56794 тис. грн. Таке зростання відбувається за рахунок збільшення вартості необоротних та оборотних активів, відповідно, у 3,9 разів та 7,3 рази. Необоротні активи підприємства зростають за рахунок збільшення вартості основних засобів (на 10735 тис. грн або у 29,4 рази). Таке збільшення відбулося за рахунок завершення капітального будівництва.

**Горизонтальний і вертикальний аналіз майна
XXX за 2018–2020 роки**

Види активів (майна)	2018 р.		2019 р.		2020 р.		Зміни 2020 р. до 2018 р. (+,-)		
	сума, тис. грн	у % до під- сум- ку	сума, тис. грн	у % до під- сум- ку	сума, тис. грн	у % до під- сум- ку	суми, тис. грн	част- ки, в.п.	у % до 2018 р.
Майно – всього	8873	100,0	29540	100,0	65667	100,0	+56794	-	у 6,4 р. б.
Необоротні активи	2260	25,5	4370	14,8	11100	16,9	+8840	-8,6	у 3,9 р. б.
Основні засоби	365	4,1	4370	14,8	11100	16,9	+10735	+12,8	у 29,4 р. б.
Незавершені капітальні інвестиції	1895	21,4	-	-	-	-	-1895	-21,4	X
Оборотні активи	6613	74,5	25170	85,2	54567	83,1	+47954	+8,6	у 7,3 р. б.
Виробничі запаси, всього	751	8,5	6432	21,8	2887	4,4	+2136	-4,1	у 2,8 р. б.
В т. ч. готова продукція	742	8,4	6363	21,5	2640	4,0	+1898	-4,4	у 2,5 р. б.
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари	-	-	3360	11,4	708	1,1	+708	+1,1	X
Дебіторська забор- гованість за розра- хунками з бюджетом	437	4,9	-	-	663	1,0	+226	-3,9	51,7
Інша поточна дебі- торська заборго- ваність	4424	49,8	5896	19,9	34682	52,8	+30258	+3,0	у 6,8 р. б.
Грошові кошти та їх еквіваленти	380	4,3	6264	21,2	7815	11,9	+7435	+7,6	у 19,6 р. б.
Інші оборотні активи	621	7,0	3218	10,9	7812	11,9	+7191	+4,9	у 11,6 р. б.

Оборотні активи зростають за рахунок збільшення вартості виробничих запасів (на 2136 тис. грн), дебіторської заборгованості за продукцію, товари, послуги (на 708 тис. грн), грошових коштів та їх еквівалентів (на 7435 тис. грн) та інших оборотних активів (на 7191 тис. грн). Вартість грошових коштів в структурі майна XXX становить 4,3 % у 2018 році та 11,9 % у 2020 році, що становить абсолютне збільшення 7,6 %.

Оцінка фінансової діяльності малого підприємства, перш за все, передбачає аналіз пасиву балансу, тобто, власного та залученого капіталу. Джерела формування капіталу ХХХ за 2018–2020 роки наведено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

**Оцінка джерел формування капіталу
ХХХ за 2018–2020 роки**

Види пасивів (джерел формування)	2018 р.		2019 р.		2020 р.		Зміни (+, -) 2020 р. до 2018 р.		
	сума, тис. грн	у % до під- сум- ку	сума, тис. грн	у % до під- сум- ку	сума, тис. грн	у % до під- сум- ку	сума, тис. грн	пито- мої ваги, пунк- тів	у % до 2018 р.
Джерела формуван- ня капіталу - всього	8873	100,0	29540	100,0	65667	100,0	+56794	-	у 6,4 р. б.
1. Власний капітал	-1461	-16,5	162	0,5	-6512	-9,9	-5051	+6,6	у 3,5 р. м.
1.1. Нерозподілений прибуток (непокри- тий збиток)	-1461	-16,5	162	0,5	-6512	-9,9	-5051	+6,6	у 3,5 р. м.
2. Зобов'язання	10334	116,5	29378	99,5	72179	109,9	+61845	-6,6	у 6,0 р. б.
2.1. Довгострокові зобов'язання	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2.2. Поточні зобов'язання	10334	116,5	29378	99,5	72179	109,9	+61845	-6,6	у 6,0 р. б.
2.2.1. Кредиторська заборгованість	194	2,2	10130	34,3	21089	32,1	+20895	+29,9	у 107,7 р. б.

Дані таблиці свідчать, що власний капітал у структурі пасиву балансу має від'ємне значення у 2018 році (-1461 тис. грн) та у 2020 році (-6512 тис. грн), що має вкрай негативне значення в діяльності ХХХ. Недивлячись на те, що у 2019 році власний капітал підприємства становив 165 тис. грн, питому вагу його у структурі капіталу незначна (0,5 %). Отже, мале підприємство має дуже високу фінансову залежність від зовнішніх кредиторів, що може спричинити фінансову кризу, і як наслідок, банкрутство ХХХ. Довгострокові зобов'язання на підприємстві відсутні. Виходячи з розрахунків, проведених в таблиці, можна сказати про переважання в структурі поточних зобов'язань підприємства. Звертає на себе увагу значний темп зростання даного показника – протягом

проаналізованого періоду він зростає у 6 разів, і становить у 2020 році 61845 тис. грн. Виходячи з проведеного аналізу доходів і витрат можна стверджувати, що дані зобов'язання у повній мірі у встановлений період ХХХ погасити не зможе.

Як зазначалось раніше, загальна сума поточних зобов'язань досить швидко зростає. Підприємство має якомога більше скоротити свою заборгованість у найближчий термін для підвищення своєї ліквідності та платоспроможності. Враховуючи негативні тенденції в динаміці поточних зобов'язань підприємства доцільно здійснити аналіз його ліквідності та платоспроможності. Для цього в табл. 2.3 проведемо групування оборотних активів за ступенем їх ліквідності, а в табл. 2.4. здійснимо розрахунок коефіцієнтів платоспроможності за досліджуваний період.

Таблиця 2.4

Групування оборотних активів за рівнем ліквідності

ХХХ за 2018–2020 роки, тис. грн

Групи	Види активів	Економічний зміст (статті та розділи балансу)	Номер рядка за даними активу балансу	2018 р.	2019 р.	2020 р.
A1	Високоліквідні	Грошові кошти та їх еквіваленти, поточні фінансові інвестиції	1165	380	6264	7815
A2	Середньоліквідні	Поточна дебіторська заборгованість за видами, інші оборотні активи	сума із 1125 по 1155; 1190	5482	12474	43865
A3	Низьколіквідні	Виробничі запаси, готова продукція, товари	сума із 1100 по 1110	751	6432	2887
Разом оборотних активів (2 розділ активу балансу)				6613	25170	54567

Розрахунки показують, що у 2020 р. порівняно з 2018 р. наявність всіх видів оборотних активів збільшилась. Позитивною тенденцією є те, що високоліквідних активів у 2020 р. було 7815 тис. грн, а в 2018 р. 380 тис. грн, що може позитивно вплинути на рівень абсолютної платоспроможності досліджуваного ХХХ. За досліджуваний період підприємство мало надлишок середньоліквідних активів в розмірі, а вже у 2020 р. середньоліквідні активи

покривали короткострокові зобов'язання лише частково. Вартість низьколіквідних активів зросла з 751 тис. грн до 2887 тис. грн у 2020 р., а загальна вартість оборотних активів збільшилась з 6613 тис. грн у 2018 році до 54567 тис. грн у 2020 році.

Групування оборотних активів за ступенем їх ліквідності має суттєве значення для розрахунку показників ліквідності та платоспроможності досліджуваного ХХХ.

Оскільки банкрутство підприємства прямо залежить від його платоспроможності то доцільно провести розрахунок показників оцінювання платоспроможності ХХХ за досліджувані роки (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

**Аналіз відносних показників ліквідності та платоспроможності
ХХХ за 2018–2020 роки**

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Абсолютне відхилення (+,-) 2020 р. від 2018 р.
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,037	0,213	0,108	+0,071
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,531	0,425	0,608	+0,077
Загальний коефіцієнт ліквідності (покриття)	0,640	0,857	0,756	+0,116

Нормативне значення коефіцієнта абсолютної платоспроможності повинно бути більше або рівне 0,2. Дані таблиці свідчать, що ХХХ за рахунок середньоліквідних активів може погасити незначну частину поточних фінансових зобов'язань, а за рахунок абсолютно ліквідних поточне кредиторська заборгованість може бути погашена лише у 2019 році, оскільки коефіцієнт абсолютної ліквідності становить 0,213. У інших випадках коефіцієнт абсолютної ліквідності ХХХ не відповідає нормативному значенню.

Станом на кінець 2020 р. коефіцієнт абсолютної ліквідності дорівнював 0,108 і порівняно з 2018 р. збільшився на 0,071 пункти, що є позитивним у діяльності підприємства.

Отже, ХХХ підвищило свої можливості щодо погашення поточних зобов'язань за рахунок високоліквідних оборотних активів. Коефіцієнт швидкої

ліквідності менший від нормативного значення (0,7-0,8) і становить у 2020 році 0,608.

Нормативне значення коефіцієнта покриття для звичайної платоспроможності становить більше 2,0.

Дані таблиці свідчать, що коефіцієнт покриття, який дає комплексну оцінку платоспроможності підприємства, у 2020 р. становить 0,756. Порівняно з 2018 р. він збільшився на 0,116 пункти, а відносно 2019 р. зменшився на 0,101 пункти.

Таким чином, у 2020 році порівняно з 2018 роком коефіцієнти платоспроможності мають позитивну динаміку, яка вказує на покращення стану платоспроможності досліджуваного ХХХ.

Слід зазначити, що всі розраховані показники платоспроможності мають фактичні значення нижчі за нормативні за досліджуваний період, що свідчать про низьку ліквідність та платоспроможність ХХХ у 2018-2020 роках. Особливо низькі значення мають коефіцієнти покриття, що свідчить про нестачу низьколіквідних оборотних активів, тобто, запасів, готової продукції, товарів тощо.

Тому, в процесі дослідження нами було встановлено, на якому етапі неплатоспроможності за 2018–2020 роки перебуває ХХХ (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

**Оцінка етапів неплатоспроможності
ХХХ за 2018–2020 роки**

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Показник поточної платоспроможності, тис. грн	-9953	-23114	-64364
Коефіцієнт покриття	0,640	0,857	0,756
Коефіцієнт забезпечення власним капіталом	-0,563	-0,167	-0,323
Чистий прибуток (збиток), тис. грн	-1358	1623	-6674
Якісна характеристика платоспроможності	Надкритична неплатоспроможність	Критична неплатоспроможність	Надкритична неплатоспроможність

Дані таблиці свідчать, що ХХХ у 2018 та 2020 роках мало ознаки

надкритичної неплатоспроможності (коефіцієнт покриття менше нормативного значення 1,0; коефіцієнт забезпечення власними коштами менше 0,1; фінансовим результатом є збиток, а показник поточної платоспроможності має від'ємне значення).

У 2019 році підприємство мало ознаки критичної неплатоспроможності (коефіцієнт покриття менше нормативного значення 1,5; коефіцієнт забезпечення власними коштами менше 0,1; фінансовим результатом є прибуток, а показник поточної платоспроможності за досліджуваний період має від'ємне значення).

Враховуючи вище зазначене, ХХХ доцільно систематично розраховувати коефіцієнт відновлення платоспроможності терміном на три найближчі місяці. Тобто, фінансовий стан товариства відповідає визначенню підприємства-боржника, яке неспроможний погасити свою кредиторську заборгованість у повному обсязі у встановлений термін.

На наступному етапі проведемо аналіз ділової активності ХХХ за 2018-2020 роки, розрахувавши показники оборотності активів і пасивів (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Аналіз ділової активності ХХХ за 2018–2020 роки

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення 2020 р. від 2018 р. (+,–)	
				абсолютне	відносне, %
А	1	2	3	4=3–1	5=4÷1×100
Вихідні інформація, тис. грн					
1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, послуг	5830	27609	38257	+32427	у 6,6 р. б.
2. Середньорічна вартість активів	5944	19206	47603	+41659	у 8,0 р. б.
3. Середньорічна вартість оборотних активів	4620	15891	39868	+35248	у 8,6 р. б.
4. Середньорічна вартість запасів	406	3592	4660	+4254	у 11,5 р. б.
5. Середньорічна величина коштів в розрахунках	420	3322	7039	+6619	у 16,7 р. б.

Продовж. табл. 2.6

A	1	2	3	4=3-1	5=4÷1×100
6. Середньорічна величина дебіторської заборгованості	3301	7058	22655	+19354	у 5,9 р. б.
7. Середньорічна вартість власного капіталу	-782	-650	-3175	-2393	у 3,1 р. м.
8. Середньорічна величина кредиторської заборгованості	6727	19856	50779	44052	у 6,5 р. б.
Показники ділової активності підприємства					
9. Коефіцієнт оборотності активів (п.1÷п.2)	0,981	1,438	0,804	-0,177	X
10. Тривалість одного обороту активів, днів (360÷п.9)	367	250	448	+81	+22,1
11. Коефіцієнт оборотності оборотних активів (п.1÷п.3)	1,262	1,737	0,960	-0,302	X
12. Тривалість одного обороту оборотних активів, днів (360÷п.11)	285	207	375	+90	+31,6
13. Коефіцієнт оборотності запасів (п.1÷п.4)	14,360	7,686	8,210	-6,150	X
14. Тривалість одного обороту запасів, днів (360÷п.13)	25	47	44	+19	+76,0
15. Коефіцієнт оборотності коштів в розрахунках (п.1÷п.5)	13,881	8,311	5,435	-8,446	X
16. Тривалість одного обороту коштів в розрахунках, днів (360÷п.15)	26	43	66	+40	+153,8
17. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (п.1÷п.6)	1,766	3,912	1,687	-0,079	X
18. Тривалість одного обороту (середній період повернення) дебіторської заборгованості, днів (360÷п.17)	204	92	213	+9	+4,4
21. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (п.1÷п.8)	0,867	1,390	0,753	-0,114	X
22. Тривалість одного обороту (середній період погашення) кредиторської заборгованості, днів (360÷п.21)	415	259	478	+63	+15,2
23. Тривалість операційного циклу, днів (п.14+п.16)	51	90	110	+59	+115,7
24. Тривалість фінансового циклу, днів (п.23-п.22)	-364	-169	-368	-4	+1,1

При аналізі ділової активності ХХХ було розглянуто основні показники оборотності активів і пасивів балансу. Коефіцієнт оборотності активів зменшився з 0,981 у 2018 р. до 0,804 у 2020 р., відповідно, тривалість одного обороту

зросла на 81 день. Дані таблиці свідчать, що оборотні активи досліджуваного підприємства у 2020 році здійснили 0,96 оберти. Негативним моментом є те, що даний показник менше нормативного значення і в динаміці зменшився на 0,302, відповідно, трималість одного обороту оборотних активів збільшилась на 90 днів, що свідчить про зниження ефективності використання оборотних активів досліджуваного підприємства. Коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості показує швидкість її обертання за період, що аналізується, збільшення або зменшення комерційного кредиту, що надається підприємством своїм дебіторам. Таким чином, коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості зменшився з 1,766 у 2018 р. до 1,687 у 2020 р., а тривалість одного обороту дебіторської заборгованості, відповідно, зросла з 204 днів до 213 днів, тобто на 9 днів.

Доцільно зазначити, що коефіцієнт обертання кредиторської заборгованості показує швидкість обертання кредиторської заборгованості ХХХ за період, що аналізується, розширення або зниження комерційного кредиту, що надається підприємству його кредиторами. Коефіцієнт обертання кредиторської заборгованості зменшився з 0,867 у 2018 р. до 0,753 у 2020 р., тобто на 0,114, а тривалість одного обороту кредиторської заборгованості відповідно збільшилась з 415 до 478 днів, тобто на 63 дні.

Слід відмітити, що тривалість фінансового циклу показує час, упродовж якого грошові кошти вилучені з обігу. В умовах збільшення тривалості одного обороту кредиторської заборгованості на 63 дні тривалість фінансового циклу зменшилась на 4 дні, що негативно характеризує динаміку ділової активності ХХХ. Тривалість операційного циклу показує проміжок часу між придбанням запасів для здійснення діяльності та отримання коштів від реалізації товарів і послуг. Так, даний показник збільшився з 51 дня у 2018 році до 110 днів у 2020 році, тобто на 59 днів. Отже, дані таблиці свідчать про неефективне використання активів досліджуваного підприємства, оскільки показники оборотності менші за нормативні значення, і спостерігається негативна їх динаміка.

Зважаючи на те, що в країні спостерігається нестійкий кризовий стан економіки, який особливо гостро впливає на діяльність суб'єктів малого підприємництва, особливу увагу при здійсненні фінансової роботи на підприємстві необхідно приділяти оптимізації податкового навантаження. При оцінці фінансово-аналітичної роботи на малому підприємстві доцільно проаналізувати систему оподаткування, аналіз динаміки та структури нарахованих і сплачених податків і зборів.

Слід зазначити, що ХХХ перебуває на загальній (традиційній) системі оподаткування і є платником податку на прибуток. Підприємство також нараховує і сплачує податок на додану вартість, податок на доходи фізичних осіб, єдиний соціальний внесок та інші податки і збори. Слід зазначити, що важливим показником, який має велике значення при виборі системи оподаткування є сума грошових коштів, яка витрачається підприємством для сплати всіх податків.

При оцінці фінансово-аналітичного стану нами було визначено, що досліджуване ХХХ не має можливості перейти на сплату єдиного податку і перебувати на спрощеній системі оподаткування, оскільки має значний обсяг товарообороту, який у 2020 році становив 38257 тис. грн. У той же час, ХХХ перебуває на спрощеній системі обліку та звітності.

Враховуючи те, що фінансовим результатом діяльності підприємства у 2018 р. та 2020 р. був збиток, динаміка якого є позитивною, то підприємству недоцільно переходити на спрощену систему оподаткування і бути платником єдиного податку. Тому, єдиним і найбільш вигідним варіантом для досліджуваного підприємства є перебування на загальній системі оподаткування та сплачувати податки і збори, що передбачені Податковим кодексом України.

Проведені дослідження показали, що за 2018-2020 роки досліджуване ХХХ оформляє і подає до органів державної податкової служби «Податкову декларацію по податку на прибуток», «Податкову декларацію по податку на додану вартість» та передає до свого відділу банку платіжні доручення на

сплату даних видів податків за звітний період з позначкою банку про зарахування коштів. Нараховані податки і збри сплачуються ХХХ в повному обсязі. Для визначення доцільності перебування підприємства на загальній системі оподаткування проаналізуємо склад, структуру та динаміку податків, що сплачуються ХХХ за 2018-2020 роки (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

**Склад, структура та динаміка сплати податків і зборів
ХХХ за 2018–2020 роки**

Податки	2018 р.		2019 р.		2020 р.		Абсолютне відхилення, тис. грн, +; -	
	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	2019 р. від 2018 р.	2020 р. від 2018 р.
Податок на прибуток	-	-	36	0,6	-	-	+36	-
Податок на додану вартість	1165	75,9	5522	88,3	7651	91,8	+4357	+6486
Податок на доходи фізичних осіб	166	10,8	312	5,0	305	3,7	+146	+139
Єдиний соціальний внесок	203	13,3	381	6,1	373	4,5	+178	+170
Разом	1534	100,0	6251	100,0	8329	100,0	+4714	+6795

Дані таблиці свідчать про переважання в структурі податків, що сплачувалися ХХХ протягом 2018-2020 років, податку на додану вартість. Оскільки, податок на доходи фізичних осіб сплачується із доходу працівників підприємства, то на податковий тиск він не впливає. Питома вага податку на додану вартість коливалася в межах від 91,8 % у 2020 році і до 75,9 % у 2018 році. Збільшення даного податку на 6486 тис. грн обумовлено значним зростанням обсягів реалізації продукції, товарів, послуг за досліджуваний період.

Незначну частку у структурі сплачених ХХХ податків займає єдиний соціальний внесок. Дані таблиці свідчать, що його частка у 2018 році становила 13,3 %, у 2019 р. – 6,1 %, у 2020 р. – 4,5 %. Даний показник, як і більшість

розрахованих податків і зборів, протягом проаналізованого періоду зростає на 170 тис. грн. Дані тенденції пояснюються зростанням виручки від реалізації, що є об'єктом оподаткування податком на додану вартість, фонду оплати праці, що використовується для здійснення нарахувань при визначенні сум єдиного соціального внеску, у результаті підвищення середньої заробітної плати та кількості працюючих.

Таким чином, ХХХ перебуває на загальній системі оподаткування і є платником податку на прибуток, податку на додану вартість, податку на доходи фізичних осіб та єдиного соціального внеску. Оскільки оптимізація податкового навантаження є одним із завдань управління фінансовою діяльністю малого підприємства, нами було проаналізовано систему оподаткування ХХХ.

Отже, на основі проведеного аналізу фінансової діяльності ХХХ можна говорити про наявність як позитивних так і негативних тенденцій. Слід зазначити, що одночасно із зростанням вартості необоротних та оборотних активів, підприємство отримує збитки у 2018 році та 2020 році. Сума чистого прибутку, яку отримало ХХХ у 2019 році є незначною. Розраховані показники ліквідності та платоспроможності також свідчать про неспроможність ХХХ розраховатися в повному обсязі у встановлений термін за власними борговими зобов'язаннями, при чому навіть показник загальної ліквідності у 2020 році не відповідає нормативному значенню. Таким чином, досліджуваному підприємству необхідно переглянути власну фінансову політику, покращити використання необоротних активів, оптимізувати витрати виробництва. Не дивлячись на те, що на даний час досліджуване ХХХ є збитковим, все ж таки у найближчий час йому доведеться розраховуватися з постійно зростаючою кредиторською заборгованістю за продукцію, роботи та послуги.

2.2. Оцінка ефективності фінансової діяльності підприємства

В сучасних умовах господарювання суб'єкти малого підприємництва характеризуються незначними обсягами реалізації продукції, товарів, робіт, послуг та досить простою схемою руху власних та залучених фінансових ресурсів. Суб'єкти малого підприємництва, які, як правило, мають обмежений доступ до інструментів фінансового ринку (акцій, облігацій), все ж таки нарощують обсяги фінансових ресурсів за рахунок чистого прибутку, що залишається в розпорядженні малого підприємства після сплати податку на прибуток.

Оцінка ефективності фінансової діяльності на малих та великих підприємствах відрізняються не лише побудовою, а й переліком і складністю різноманітних завдань, які необхідно вирішувати в процесі оцінки ефективності фінансової діяльності малого підприємства. Власник малого підприємства може виконувати функції фінансиста (фінансового менеджера, фінансового директора), якщо має відповідний рівень кваліфікації. При цьому заощаджуються кошти на утримання фінансової служби.

Як зазначалось раніше, під фінансовою діяльністю суб'єкта малого підприємництва у вузькому розумінні, мають на увазі всі зміни, що пов'язані із власним та залученим капіталом.

Тому, на першому етапі оцінки ефективності фінансової діяльності ХХХ проаналізуємо динаміку показників ефективності використання капіталу (табл. 2.8).

Дані таблиці свідчать, що собівартість реалізованої продукції за досліджуваний період зросла на 2483 тис. грн, і становила у 2020 році 7655 тис. грн. Динаміка середньорічної вартості власного капіталу є вкрай негативною, оскільки власний капітал за досліджуваний період має від'ємне значення, що свідчить про залежність ХХХ від зовнішніх кредиторів більше ніж на 100 %. Фінансовим результатом діяльності малого підприємства є збиток, за виключенням 2019 року. Сума збитку за досліджуваний період зросла на 5316

тис. грн, що негативно впливає на показники ефективності використання капіталу. Говорити про ефективність використання капіталу можна лише у 2019 році, оскільки фінансовим результатом є прибуток в сумі 1623 тис. грн.

Таблиця 2.8

**Динаміка показників ефективності використання капіталу
XXX за 2018–2020 роки**

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Абсолютне відхилення (+, -) 2020 р. від 2018 р.
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	5172	9176	7655	+2483
Середньорічна вартість власного капіталу, тис. грн	-782	-650	-3175	-2393
Середньорічна вартість виробничих запасів, тис. грн	406	3592	4660	+4254
Середньорічна вартість капіталу (майна), тис. грн	5944	19206	47603	+41659
Прибуток (збиток) від господарської діяльності, тис. грн	-1358	1658	-6674	-5316
Чистий прибуток (збиток), тис. грн	-1358	1623	-6674	-5316
Рентабельність (збитковість) виробничих витрат, %	-26,2	17,7	-87,2	-61
Загальна рентабельність (збитковість) власного капіталу, %	-173,6	-255,1	-210,2	-36,6
Чиста рентабельність (збитковість) власного капіталу, %	-173,6	-249,7	-210,2	-36,6
Загальна рентабельність (збитковість) виробничих запасів, %	-334,5	46,2	-143,2	+191,3
Чиста рентабельність (збитковість) виробничих запасів, %	-334,5	45,2	-143,2	+191,3
Загальна рентабельність (збитковість) капіталу, %	-22,8	8,6	-14,2	+8,6
Чиста рентабельність (збитковість) капіталу, %	-22,8	8,6	-14,2	+8,6

Загальна та чиста рентабельність капіталу у 2019 році становить 8,6 %, тобто, на кожну гривню капіталу заощаджується, приблизно, 10 копійок загального та чистого прибутку підприємства. У 2018 році та 2020 році використання капіталу досліджуваного підприємства є вкрай неефективним.

На наступному етапі аналізу доцільно оцінити порядок формування та динаміку фінансових результатів підприємства (табл. 2.9).

**Аналіз формування, структури та динаміки фінансових результатів
діяльності XXX за 2018–2020 роки**

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення 2020 р. від 2018 р. (+,-)	
				абсолютне, тис. грн	відносне, %
Чистий дохід від реалізації продукції, товарів, послуг	5830	27609	38257	+32427	у 6,6 р. б.
Інші операційні доходи	-	1	-	-	-
Інші доходи	-	-	92	+92	X
Разом доходи	5830	27610	38349	+32519	у 5,6 р. б.
Собівартість реалізованої продукції, товарів, послуг	5172	9176	7655	+2483	+48,0
Інші операційні витрати	2016	16776	37368	+35352	у 17,5 р. б.
Інші витрати	-	-	-	-	-
Разом витрати	7188	25952	45023	+37835	у 5,3 р. б.
Фінансовий результат до оподаткування	-1358	1658	-6674	-5316	у 3,9 р. м.
Податок на прибуток	-	35	-	-	-
Чистий прибуток (збиток)	-1358	1623	-6674	-5316	у 3,9 р. м.

Динаміка збитку за досліджуваний період по XXX свідчить, що підприємство недостатньо ефективно використовує свій потенціал. За досліджуваний період чистий збиток зріс на 5316 тис. грн, або у 3,9 рази і в 2020 році становив 6674 тис. грн. Слід зазначити, що лише у 2019 році підприємство мало чистий прибуток в сумі 1623 тис. грн.

Аналіз формування, структури та динаміки фінансових результатів діяльності досліджуваного підприємства за 2018-2020 роки показав, що чисті доходи від реалізації продукції зросли за досліджуваний період на 32427 тис. грн, собівартість реалізованої продукції збільшилась на 2483 тис. грн. Інші доходи зросли на 92 тис. грн, а інші операційні витрати збільшились на 35352 тис. грн. Упродовж 2018-2020 років інших доходів та витрат на досліджуваному підприємстві не було, тобто фінансовий результат формується лише за рахунок операційної (основної) діяльності. Отже, динаміку фінансових результатів діяльності XXX можна оцінити як негативну.

Одним із завдань оцінки ефективності фінансової діяльності досліджуваного ХХХ є своєчасне виявлення ознак його можливого банкрутства. Варто зазначити, що сучасна економічна наука має велику кількість різноманітних прийомів і методів прогнозування для оцінки потенційної загрози банкрутства. Важливим етапом оцінки фінансових передумов банкрутства підприємства є аналіз його фінансової стійкості.

Проведемо аналіз фінансової стійкості ХХХ за системою відносних показників (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Аналіз фінансової стійкості ХХХ за 2018–2020 роки

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення (+, -) 2020 р. від 2018 р.
1. Показники структури джерел формування капіталу				
Коефіцієнт автономії	-0,165	0,005	-0,099	+0,066
Коефіцієнт концентрації позичкового капіталу	1,165	0,995	1,099	-0,066
Коефіцієнт фінансової стабільності	-0,141	0,006	-0,090	0,051
Коефіцієнт фінансового ризику	-7,073	181,798	-11,084	-4,011
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	-	-	-	-
Коефіцієнт довгострокових зобов'язань	-	-	-	-
Коефіцієнт поточних зобов'язань	1,000	1,000	1,000	0,000
2. Показники стану оборотних активів				
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	2,547	-26,040	2,705	+0,158
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами	-0,563	-0,167	-0,323	+0,240
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними коштами	-4,953	-0,654	-6,100	-1,147
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	-0,102	-1,488	-0,444	-0,342
3. Показники стану основного капіталу				
Коефіцієнт виробничого потенціалу	0,126	0,366	0,213	+0,087
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів	0,041	0,148	0,197	+0,156
Коефіцієнт нагромадження амортизації	0,226	0,121	0,143	-0,083
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	2,927	5,759	1,237	-1,690

У цілому динаміка розрахованих показників свідчать про коливання рівня фінансової стійкості ХХХ. Якщо говорити про показники структури джерел формування капіталу, то, майже, всі коефіцієнти не відповідають нормативним значенням. У той же час, показники стану основного капіталу, мають позитивну динаміку.

Фактичне значення коефіцієнта автономії вказує на те, що на кінець 2019 року питома вага власного капіталу у валюті балансу становить 0,5 %, а в 2020 році – (-9,9 %), що говорить про зменшення фінансової стійкості підприємства.

Проведені розрахунки свідчать про незадовільний рівень фінансової стійкості ХХХ за показниками структури джерел формування капіталу, оскільки в 2018 році та у 2020 році власний капітал взагалі відсутній, тобто підсумок першого розділу пасиву балансу має від’ємне значення.

Коефіцієнт концентрації позикового капіталу, як обернений показник до коефіцієнта автономії, за досліджуваний період зменшився на 0,066 і рівний 1,099 у 2020 році, тобто на кінець звітного року на 1,0 грн власного капіталу припадає 1,1 грн залученого капіталу підприємства. Явище вкрай негативне, оскільки це свідчить, що ХХХ більше ніж на 100 % залежить від зовнішніх кредиторів, а це прямий шлях до банкрутства. Коефіцієнт концентрації залученого капіталу змінився не суттєво, що свідчить про фінансову залежність підприємства від кредиторів.

Значення коефіцієнта фінансової стабільності показує, що в 2018-2020 роках власний капітал значно менший за залучений, відповідно за коефіцієнтом фінансового ризику, залучений капітал в десятки разів перевищує власний капітал. Від’ємне значення проаналізованих коефіцієнтів за 2018 рік та 2020 рік свідчить про те, що власний капітал у ці роки відсутній.

Фактичне значення коефіцієнта маневрування власного капіталу у 2018 р. становило 2,547, що не відповідає нормативу.

Протягом досліджуваного періоду власні оборотні кошти суб’єкта підприємництва відсутні, про що свідчать від’ємні значення коефіцієнта

забезпечення оборотних активів власними коштами. Отже, ХХХ не має фінансової стабільності щодо забезпеченості високоліквідними оборотними активами.

У той же час, коефіцієнт виробничого потенціалу збільшився з 0,126 до 0,213, а коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні з 0,041 до 0,197, що вказує на покращення ефективності використання активів підприємства. Позитивну динаміку має коефіцієнт нагромадження амортизації, адже рівень зношеності основних засобів у ХХХ зменшився з 22,6 % у 2018 р. до 14,3 % у 2020 р. Проведені розрахунки свідчать, що підприємство володіє майже новими основними засобами.

Таким чином, спостерігається покращення функціонального стану необоротних активів. За динамікою коефіцієнта співвідношення оборотних і необоротних активів підприємство знизило рівень забезпеченості оборотними коштами. Якщо у 2018 році на 1 грн необоротних активів припадало 2,93 грн оборотних, то у звітному році лише – 1,24 грн.

Отже, ХХХ у 2020 р. має незадовільну структуру джерел формування капіталу, не забезпечене власними оборотними коштами, позитивну динаміку нагромадження амортизації і, разом з тим, погіршення коефіцієнта виробничого потенціалу та коефіцієнта співвідношення оборотних і необоротних активів

Визначення типу фінансової стійкості ХХХ за досліджуваний період проведемо в табл. 2.11.

Таблиця 2.11

**Визначення і аналіз типу фінансової стійкості
ХХХ за 2018–2020 роки, тис. грн**

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення (+, -) 2020 р. від 2018 р.
А	1	2	3	4
Власні обігові кошти	-3721	-4208	-17612	-13891
Довгострокові зобов'язання	-	-	-	-

А	1	2	3	4
Короткострокові кредити	-	-	-	-
Запаси	751	6432	2887	+2136
Наявність власних обігових коштів і довгострокових зобов'язань для формування запасів	-3721	-4208	-17612	-13891
Загальна величина джерел формування запасів	-3721	-4208	-17612	-13891
Надлишок (+) або нестача (-) власних обігових коштів для формування запасів	-4472	-10640	-20499	-16027
Надлишок (+) або нестача (-) власних обігових коштів і довгострокових зобов'язань для формування запасів	-4472	-10640	-20499	-16027
Надлишок (+) або нестача (-) загальної величини джерел формування запасів	-4472	-10640	-20499	-16027
Тип фінансової стійкості	Кризовий фінансовий стан	Кризовий фінансовий стан	Кризовий фінансовий стан	x
Коефіцієнт забезпеченості запасів відповідними джерелами формування	-4,955	-0,654	-6,100	-1,145
Надлишок (+) або нестача (-) відповідних джерел формування на 1 грн запасів, грн	-5,955	-1,654	-7,100	-1,145

Дані таблиці свідчать, що у 2018-2020 роках ХХХ має ознаки кризового фінансового стану. За результатами розрахунків при зростанні у звітному році порівняно з 2018 р. запасів на 2136 тис. грн, товариство забезпечило втрату власних оборотних коштів на 13891 тис. грн. У підсумку нестача власних оборотних коштів підприємства у 2018 р. (3721 тис. грн) змінилася в 2020 р. на їх нестачу в розмірі 17612 тис. грн. Водночас, нестача загальної величини основних джерел формування запасів у 2020 р. порівняно з 2018 р. збільшилася на 13891 тис. грн і досягла рівня 17612 тис. грн у 2020 році.

Коефіцієнт забезпеченості запасів загальними джерелами формування у 2020 р. становить -6,1 і вказує на те, що нестача загальних джерел формування запасів на 1 грн запасів становить більше ніж сто відсотків. У 2018 та 2019 роках фінансовий стан підприємства оцінюється як кризовий, і запаси не були забезпечені за рахунок власних оборотних коштів, а їх нестача на 1 грн запасів становила більше ста відсотків, що пояснюється відсутністю власних

обігових коштів, оскільки показники мають від'ємне значення.

Попри все, мале підприємництво не тільки несе в собі загальні риси підприємництва, але має і власну специфіку, що визначає саме його економічну сутність. Тому категоріальне визначення цього поняття повинно поєднувати в собі як загальновидові риси підприємництва, так і особливі.

Таким чином, у сучасній економіці змішаного типу, роль малого підприємництва неможливо переоцінити. Вона проявляється в тому, що завдяки малому підприємству відбувається: виробництво великої кількості якісних товарів і послуг на споживчому ринку, задоволення індивідуального попиту та стимулювання сукупного попиту в цілому; швидке реагування на зміни ринкової кон'юнктури, зростання гнучкості та динамізму; поглинання надлишкової робочої сили та створення нових робочих місць; розширення бази оподаткування для державного та місцевого бюджетів; надання сучасній економіці конкурентного характеру й послаблення монопольних тенденцій; підвищення рівня добробуту населення та скорочення бідності, тощо. Роль малого підприємства, як структуроутворюючого елемента сучасної економіки, зростає в умовах порушення макроекономічної стабільності. При цьому зростає і його вразливість до внутрішніх і зовнішніх перешкод, а також ризиковість у порівнянні із великим бізнесом.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА МАЛОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

3.1. Запровадження фінансового менеджменту на малому підприємстві

При організації системи фінансового менеджменту на малому підприємстві необхідно враховувати певні особливості. Підприємства малого бізнесу мають ряд як позитивних так і негативних відмінностей, що проявляються у процесі їх функціонування. Ці особливості не дають у повній мірі застосовувати методи, що використовуються для управління великими підприємствами. Керівництво малого підприємства має намагатися якомога частіше застосовувати методи фінансового менеджменту, що дозволить мінімізувати витрати, максимізувати доходи і, як наслідок, отримати більший прибуток.

Слід зазначити, що досить важливими особливостями організації фінансового менеджменту суб'єктів малого підприємництва є: у малих підприємств, як правило, вища питома вага готівкових розрахунків порівняно з великими та середніми суб'єктами господарювання; у малих підприємств водночас, як правило, менші запаси оборотних активів; фінансові ресурси суб'єктів малого підприємництва формуються за рахунок коштів власників, а також прибутку, одержаного внаслідок діяльності малого підприємства; малі підприємства, як правило, не потребують значних грошових накопичень; суб'єкти малого підприємництва значно швидше можуть скоротити витрати виробництва шляхом запровадження новітніх зберігаючих технологій, використання кваліфікованої робочої сили; основним залученим джерелом формування фінансових ресурсів суб'єктів малого підприємництва є поточна кредиторська заборгованість перед постачальниками та підрядниками.

При впровадженні фінансового менеджменту в ХХХ основну увагу

доцільно зосередити на управлінні власним та залученим капіталом. На першому етапі доцільно розрахувати вартість капіталу досліджуваного XXX.

Для розрахунку середньозваженої вартості капіталу (WACC) необхідно спочатку визначити вартість капіталу по кожному джерелу, потім питому вагу кожного джерела у всьому капіталі, перемножити вартість кожного джерела капіталу на його питому вагу і скласти отримані добутки. Розрахунок середньозваженої вартості капіталу за 2019 рік по XXX наведено в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Визначення середньозваженої вартості капіталу

XXX за 2019 рік

Показник	Сума, тис. грн	Питома вага, %	Вартість, %
Власний капітал	162	0,6	15
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи	10130	34,3	7
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1341	4,5	7
Інші поточні зобов'язання	17908	60,6	10
Всього капіталу	29540	100,0	x
Середньозважена вартість капіталу	x	x	9

Отже основна частина капіталу сформована за рахунок залученого капіталу – 99,4 %. Значну частину залученого капіталу XXX формує через відстрочення або несплату платежів за надані послуги, товари та продукцію – 34,3 %.

Крім того в структурі залученого капіталу підприємства наявна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом у сумі 1341 тис. грн, частка якого складає 4,5 %. Отже основний вплив на середньозважену вартість капіталу матимуть інші поточні зобов'язання 17908 тис. грн, що становить 60,6 %. Розрахувати середньозважену вартість капіталу за 2018 рік та 2020 рік по XXX не можливо, оскільки вартість вланого капіталу має від'ємне значення, що свідчить про формування активів лише за рахунок залученого капіталу підприємства. Функціональну залежність між рентабельністю власного капіталу та його структурою можна дослідити на основі визначення ефекту

фінансового лівериджу. Цей показник дозволяє виявити граничну межу використання позичкового капіталу для конкретного підприємства. Оскільки валова рентабельність активів не перевищує вартість залученого капіталу, то його збільшення є недоцільним.

XXX необхідно нарощувати власний капітал, перш за все, за рахунок зменшення збитків та отримання прибутку від реалізації прибуткових видів товарів, робіт, послуг

На наступному етапі доцільно провести оптимізацію структури капіталу XXX за критерієм мінімізації вартості капіталу (табл. 3.3).

Таблиця 3.2

Оптимізація структури капіталу XXX за критерієм мінімізації вартості капіталу

Показник	Фактичне значення	Варіанти розрахунку				
		1	2	3	4	5
Загальна потреба в капіталі, тис. грн.	29540	29540	29540	29540	29540	29540
Варіанти структури капіталу, %	-	-	-	-	-	-
власний капітал	0,6	20,0	30,0	40,0	50,0	60,0
позиковий капітал	99,4	80,0	70,0	60,0	50,0	40,0
Вартість власного капіталу, %	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0
Середньозважена вартість запозиченого капіталу, %	8,9	8,9	8,9	8,9	8,9	8,9
Премія за ризик, %	1,5	1,5	1,0	0,5	-	-
Рівень вартості позикового капіталу з урахуванням премії за ризик, %	10,4	10,4	9,9	9,4	8,9	8,9
Вартість складових елементів капіталу, %	-	-	-	-	-	-
власного капіталу	4,2	1,3	1,9	2,6	3,2	3,8
позикового капіталу	2,6	7,2	5,9	4,8	3,7	3,0
Середньозважена вартість капіталу, %	6,8	8,4	7,8	7,3	6,9	6,8

На основі розрахунків, проведених в даній таблиці можна сказати, що середньозважена вартість капіталу серед проаналізованих варіантів

мінімізується за фактичного їх відношення, а також за 5 варіанту – 60,0 % власного капіталу, 40,0 % – позикового капіталу і становить 6,8 %.

Отже, управління капіталом має важливе значення для всіх підприємств, а особливо для підприємств малого бізнесу, адже дозволяє раціонально використовувати кошти для залучення позикового капіталу.

Розрахуємо точку беззбитковості для даного підприємства. Цей розрахунок носитиме умовний характер, оскільки в структурі доходів підприємства є також орендна плата, що сплачується рівними частками і закупка сировини на майбутній період здійснюється в теперішньому.

За умови коливання виробництва витрати на сировину можуть перевищувати доходи від реалізації продукції в поточному періоді. На основі порівняння точки беззбитковості і обсягів реалізації за відповідний період можна побачити що у січні, листопаді і грудні постійні витрати на оплату праці не покриваються.

В інших місяцях витрати покриваються, що дозволяє говорити про запас фінансової стійкості. Даний показник можна розрахувати у натуральному, грошовому та відсотковому вимірі. Відсоткове значення запасу фінансової стійкості дозволяє більш якісно оцінити ситуацію. Отже розрахунок точки беззбитковості та запасу фінансової стійкості дозволяє підприємству краще оцінити свої теперішні можливості та майбутні перспективи діяльності. Та в застосуванні даного методу є і проблеми, які пов'язані із розподілом витрат на змінні та постійні, оскільки не завжди вдається визначити частку їх належності до тої чи іншої групи.

Окрім запропонованого методу також використовується метод розрахунку операційного важеля. Дія операційного (виробничого, господарського) важеля проявляється у тому, що будь-яка зміна витрат від реалізації завжди приводить до більшої зміни величини прибутку.

Розрахуємо силу впливу операційного важеля для XXX за 2019 рік (табл. 3.3). Здійснити подібні розрахунки за 2018 рік та 2020 рік неможливо, оскільки фінансовим результатом діяльності є збиток.

Аналіз сили впливу операційного важеля**XXX за 2019 рік**

Показник	Значення
Обсяг реалізації, тис. грн	27609
Змінні витрати, тис. грн	18500
Валова маржа, тис. грн	9109
Постійні витрати, тис. грн	7452
Прибуток, тис. грн	166
Операційний важіль	3,7

Отже на основі розрахунків, проведених в даній таблиці, можна сказати, що при зміні виручки від реалізації прибуток зміниться в 3,7 рази більше. Даний метод управління дозволяє визначати необхідну структуру витрат підприємства за умов мінливого ринкового середовища для управління зміною прибутку.

На основі проведеної роботи можна говорити про доцільність запровадження системи фінансового менеджменту на підприємствах малого бізнесу, зокрема і в XXX. На сьогодні багато підприємств нехтують посадою фінансового менеджера для економії витрат на оплату праці і виходячи з обмеження кількості працівників у малому бізнесі. Дане рішення можна вважати виправданим лише тоді, коли функції фінансового менеджера покладені на іншого працівника підприємства. В основному це головний бухгалтер або керівник. Перший може більш детально розібратися в конкретній ситуації, виходячи з досвіду роботи та розуміння процесів отримання доходів та здійснення витрат. Але через значний обсяг роботи головний бухгалтер може не справитися з усіма покладеними на нього обов'язками. Тому доцільним було б, якби керівник підприємства володів якщо не всіма, то хоч більшою частиною методів фінансового менеджменту. Це дасть перевагу підприємству у економії на витратах, плануванні діяльності, визначенні доцільності запровадження тих чи інших змін на підприємстві.

На основі проведених розрахунків можна говорити про низьку рентабельність виробництва продукції у 2019 році, а в 2018 році та 2020 році про її збитковість. При врахуванні витрат, понесених ХХХ, стає зрозумілим, що виробництво продукції та надання послуг приносить досить низькі прибутки. Серед можливих варіантів вирішення даної проблеми можна розглянути зниження собівартості продукції шляхом пошуку більш дешевої сировини для виробництва продукції, розгляд можливості контрактів з постачальниками на тривалий термін і з домовленістю про зниження ціни.

Більш радикальним варіантом вирішення проблеми може бути відмова від випуску збиткового виду продукції, чи продукції взагалі. Дане рішення дозволить зекономити на платі праці, отримати прибуток від продажу зайвого обладнання. При виборі даного варіанту необхідно більш детально оцінити попит на орендовані площі.

ХХХ доцільно у найближчий період переглянути свою кредитну політику стосовно проданої раніше продукції. Це пояснюється наявністю значної частки дебіторської заборгованості у структурі оборотних активів. Потрібно спробувати реалізувати дану заборгованість навіть при значній сумі дисконту або вжити радикальних заходів щодо її стягнення.

Отримані кошти можна буде спрямувати на оновлення виробництва, зниження матеріаломісткості продукції, підвищення рентабельності виробництва. Також серед можливих варіантів заохочення повернення дебіторської заборгованості слід розглянути зменшення суми боргу у разі його повернення в найближчий термін. Також можна збільшити суму знижки при розрахунку в встановлений термін для уникнення ситуації зростання дебіторської заборгованості. Можливе також формування резерву сумнівних боргів, оскільки на даний час на досліджуваному ХХХ він не формується.

Підприємству потрібно переглянути цінову політику. Слід оцінити ринок і розрахувати доцільність меншого ніж є зараз зниження ціни в періоди зниження попиту на продукцію, роботи, послуги. Необхідно знайти

оптимальний варіант між об'ємом реалізації продукції, робіт, послуг та ціною з метою максимізації прибутку.

Можливий пошук нових покупців та укладання з ними контрактів на поставки в період зниження попиту на продукцію підприємства.

XXX слід звернути увагу на значне зростання кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги, розмір якої у 2020 році сягнув 21089 тис. грн. Дана сума значно перевищує розмір 300 мінімальних зарплат і за умови прострочення розрахунків за нею, не виключений варіант звернення кредиторів підприємства до господарського суду з метою відкриття процедури банкрутства. Вирішення даної проблеми значною мірою залежить від кредиторів, але XXX слід намагатися домовитися з кредиторами про прощення частини боргів, їх розстрочку та відстрочення.

Одним із головних завдань фінансового менеджменту є недопущення помилок, відхилень і прорахунків як в поточній діяльності, так і на перспективу. З цією метою в XXX доцільно запровадити систему контролінгу та систему раннього виявлення та попередження банкрутства підприємства. Служби контролінгу в процесі виконання своїх функцій використовують велику кількість методів.

Поряд з окремими загально методологічними та загальноекономічними методами використовуються специфічні. До перших методів належать такі, як аналіз сильних та слабких сторін, спостереження, порівняння, аналіз, трендовий аналіз, синтез, систематизація, прогнозування. На основі результатів аналізу зовнішнього середовища розробляються рекомендації щодо усунення наявних слабких сторін в діяльності підприємства та ефективного використання сильних сторін. У результаті SWOT-аналізу екзогенного середовища виявляється позитивний і негативний вплив на підприємство ззовні та виробляються пропозиції стосовно нейтралізації можливих ризиків та використання додаткових шансів.

Застосуємо SWOT-аналіз для досліджуваного XXX, розробивши перелік сильних та слабких сторін (табл. 3.4).

Визначення сильних і слабких сторін діяльності ХХХ

Параметри оцінки	Сильні сторони	Слабкі сторони
Виробництво	- наявність досвіду у здійсненні даного виду діяльності; - наявність надійних постачальників сировини; - наявність постійних покупців та замовників; - систематичне оновлення обладнання; - низька зношеність основних засобів	- невикористання закордонного досвіду та досвіду конкурентів у здійсненні виробництва продукції та надання послуг; - недостатня диверсифікація виробництва; - висока собівартість продукції в порівнянні з основними конкурентами
Забезпеченість персоналом	- низькі витрати на заробітну плату; - відсутність потреби у розгалуженій системі управління	- низька чисельність працівників, що обмежує обсяги виробництва та надання послуг; - відсутність висококваліфікованої робочої сили необхідної спеціалізації; - значна частка працівників, що не приймають участі в виробництві
Менеджмент	- задовільна структура управління; - наявність досвідченого керівництва	- відсутність системи фінансового планування; - відсутність фінансового та юридичного відділів; - відсутність служби маркетингу
Фінанси	- відсутність власних фінансових ресурсів; - наявність досвідчених працівників бухгалтерії, що беруть на себе вирішення фінансових питань, що дозволяє економити на платі праці спеціалістів	- низька рентабельність (збитковість) виробництва; - низька ліквідність та платоспроможність; - зростання кредиторської та дебіторської заборгованостей підприємства; - нерациональне використання наявних фінансових ресурсів

Проведений аналіз сильних та слабких сторін діяльності ХХХ свідчать, що мале підприємство має як переваги так і певні недоліки. Причому, деякі характеристики мають двостороннє значення через наявність у їх існуванні як позитивних так і негативних ознак. Головним завданням підприємства має стати подолання збитковості виробництва та нарощування власних фінансових ресурсів (власного капіталу). Незначні витрати на оплату праці дозволяють ще

певний час здійснювати виробничо-господарську діяльність та уникати банкрутства. Для зниження собівартості продукції пропонується переглянути контракти з постачальниками, намагаючись добитися зниження ціни при збільшенні розмірів закупівель. Сучасний стан підприємства вимагає розширення існуючої мережі збуту.

Наступним етапом здійснення SWOT-аналізу є аналіз ринкового середовища діяльності XXX. Це дозволяє оцінювати ситуацію поза підприємством і зрозуміти, які є можливості, а також яких загроз варто побоюватися. У разі проведення ефективної діяльності в довгостроковій перспективі підприємству необхідно подумати про інтенсифікацію маркетингової діяльності. Коли можливості XXX зможуть забезпечувати великі обсяги виробництва ефективний маркетинг стане передумовою для збільшення об'ємів реалізації та закріплення позицій підприємства на ринку, знаходження постійних покупців і укладання вигідних довготривалих контрактів.

Формування активів малого підприємства є чи не найважливішим етапом управління фінансовою діяльністю при створенні та подальшому функціонуванні суб'єкта малого підприємництва, адже саме об'єм і структура активів визначають на що в майбутньому зможе претендувати мале підприємство. При управлінні формуванням та використанням активів XXX слід використовувати наступні основні правила: забезпечення максимальної прибутковості оборотних та необоротних активів суб'єкта малого підприємництва; створення достатнього об'єму і структури активів, що забезпечують оптимальні темпи зростання усіх видів діяльності, особливо інвестиційної; постійне забезпечення ліквідності та платоспроможності суб'єкта малого підприємництва за рахунок достатньої частки високоліквідних активів; зменшення комерційного ризику використання оборотних та необоротних активів за встановленого рівня їх прибутковості; оптимізація оборотних активів, що досягається через постійне нормування та планування; забезпечення ефективності використання основних засобів малого підприємства та виробничих запасів.

Малі підприємства постійно функціонують при обмеженості фінансових ресурсів, що при умові відсутності диверсифікації покупців, вимагає ретельного управління дебіторською заборгованістю. З метою поліпшення стану дебіторської заборгованості необхідно: систематично контролювати співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованостей; по можливості збільшувати кількість покупців з метою зменшення ризику несплати суми боргу монопольним покупцем чи замовником; своєчасно контролювати стан розрахунків за простроченими зобов'язаннями. Слід зазначити, що при вищеназваних умовах функціонування малого підприємства, досить гостро постає питання щодо джерел формування фінансових ресурсів. В теоретичному аспекту можна говорити про часткове вирішення даної проблеми за рахунок банківських кредитів, але реальні умови кредитування в більшості випадків не є прийнятними для малих підприємств. Слід зазначити, що ХХХ банківськими кредитами не користується. Як варіант, вирішення даного питання можливе через залучення іноземного капіталу кількома методами.

Таким чином, розглядаючи організацію системи фінансового менеджменту слід зауважити, що дана система має свої відмінні риси, притаманні малому бізнесу. Найважливішими з них є: фінансові ресурси малих підприємств формуються за рахунок коштів власників, а також прибутку, одержаного внаслідок діяльності малого підприємства; основним залученим джерелом формування фінансових ресурсів малого підприємства є кредиторська заборгованість у розрахунках з постачальниками та замовниками; у малих підприємств вища, порівняно з великим виробництвом, питома вага готівкових коштів і водночас менші запаси оборотних активів; малі підприємства не потребують великих накопичень грошових коштів за рахунок швидшої оборотності оборотних активів; на малих підприємствах можна значно швидше скоротити витрати виробництва шляхом застосування новітніх технологій та використання дешевої робочої сили. Отже при впровадженні фінансового менеджменту в ХХХ необхідно враховувати відмінності його функціонування, що надають йому як переваги так і недоліки.

3.2. Напрями удосконалення фінансової діяльності суб'єктів малого підприємництва

Розробляючи напрями удосконалення фінансової діяльності малих підприємств, слід підкреслити, що основною метою діяльності ХХХ є отримання прибутку. Основною ж стратегічною метою суб'єкта малого підприємництва є розширення ринків збуту та нарощування обсягів реалізованої продукції, виконання робіт та надання послуг для отримання більшої кількості прибутку. Для досягнення основної стратегічної мети досліджуване ХХХ повинно здійснювати планування за трьома основними напрямками: управління фінансами, управління плануванням на підприємстві і керування персоналом.

В галузі управління фінансами та планування в ХХХ ми пропонуємо наступні заходи для їх покращення: удосконалити політику в галузі управління запасами товарно-матеріальних цінностей шляхом мінімізації поточних витрат; з метою посилення контролю за витрачанням коштів на підприємстві необхідно створити фінансову службу, де будуть зосереджені відділи, які відповідають за облік і планування руху фінансових ресурсів підприємства шляхом реорганізації фінансового та економічного відділів, бухгалтерії. Слід зазначити, що процес управління фінансовою діяльністю в ХХХ базується на фінансовому механізмі, що притаманний певному підприємству та враховує особливості його функціонування з урахуванням впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовища.

У сучасних умовах господарювання суб'єкти малого підприємництва спіткаються з багатьма проблемами, зокрема – це економічна криза; недосконалість законодавства, зокрема податкового; тінізація та криміналізація економіки та інше. Оскільки на державному рівні ці проблеми ще не розв'язані, то основний тягар припадає на малі підприємства. Як показує практика, у сучасних умовах змогли вижити ті суб'єкти малого підприємництва, які перебудували свою систему управління відповідно до умов сучасності. Нові

умови господарювання ставлять перед підприємствами проблему перебудови, адаптації фінансово-економічного механізму.

На рис. 3.1 пропонується власна схема фінансового механізму досліджуваного ХХХ.

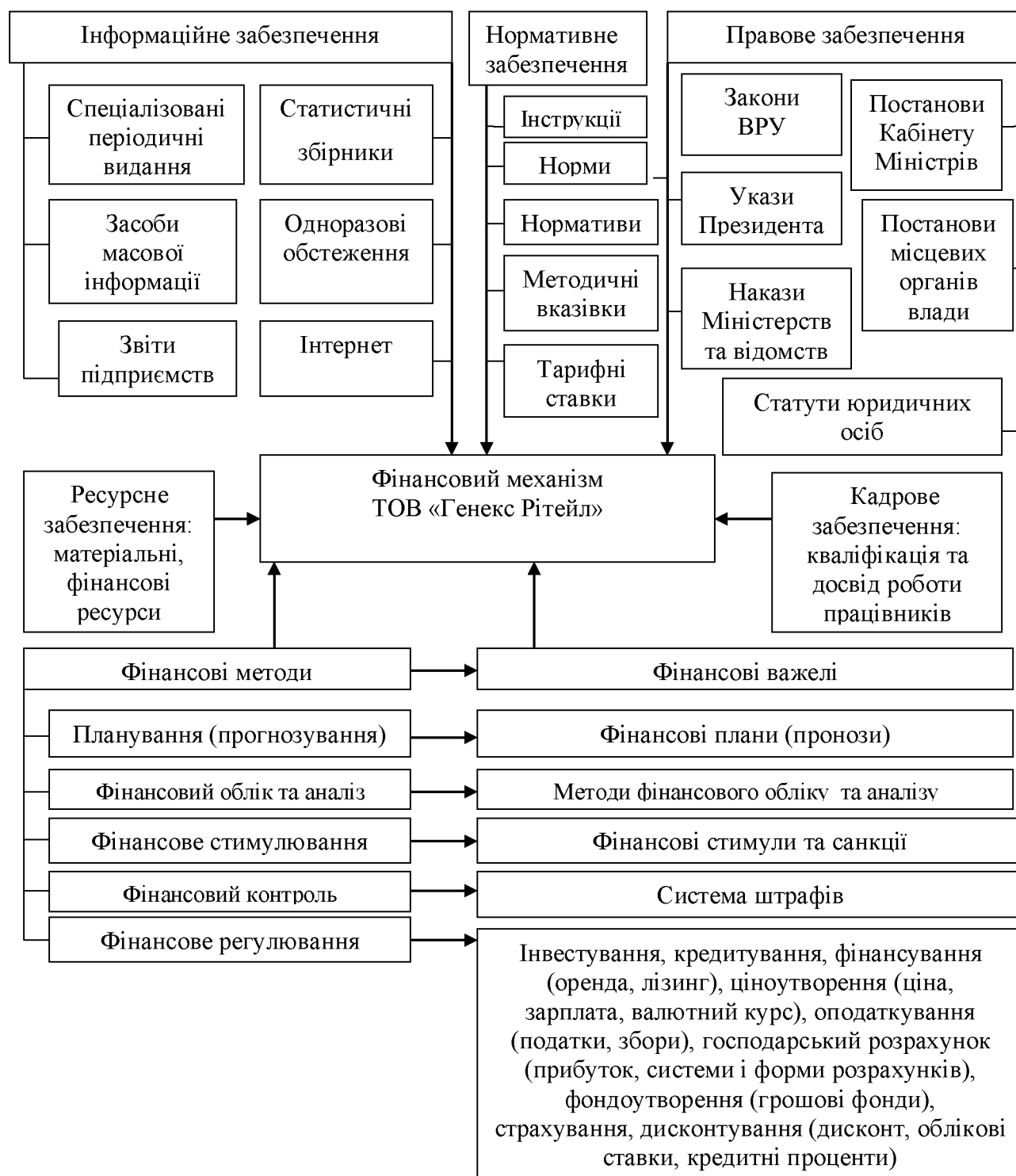

Рис. 3.1. Фінансовий механізм ХХХ

До традиційних труднощів розвитку малого підприємництва, зокрема і ХХХ, додалися нові, пов'язані із сучасними глобальними викликами: стрімке падіння доходів суб'єктів малого підприємництва; значні фінансові втрати; вимушене скорочення штату співробітників, що призвело до зростання рівня циклічного безробіття; збільшення питомої ваги банкрутств серед суб'єктів малого підприємництва порівняно із середнім та великим бізнесом; погіршення криміногенної ситуації в країні через втрату багатьма громадянами основних засобів для існування, бізнесу, тощо. У 2020 році від спалаху COVID-19, мале підприємництво зазнало нового чутливого удару як в Україні, так і в цілому у світі, що спричинило кризові процеси та порушення стабільності в економіці. Запровадження урядом карантинних заходів, локдаунів і вимог соціального дистанціювання вивело український бізнес на межу виживання. Пандемія COVID-19 стала тим фактором, який змусив весь світ переглянути свої прогнози економічного і соціального розвитку не лише на короткострокову перспективу, але і по іншому підійти до формування власних пріоритетів на довгостроковий період.

Вирішення традиційних і новітніх проблем розвитку малого підприємництва в Україні має стати одним із найголовніших напрямів державної політики. Для цього уряду необхідно розробити ряд заходів, які, загалом, будуть спрямовані на: удосконалення чинного законодавства в сфері регулювання діяльності малого підприємництва; залучення міжнародної допомоги; розроблення державних програм пільгового фінансування малого підприємництва; удосконалення діючої системи оподаткування; розвиток підприємницької інфраструктури, тощо. Малому підприємству в Україні необхідно спиратися на знання і компетентність кожного працівника, рівень його освіти, базу необхідних навичок для ухвалення інноваційних рішень і використання можливостей для збільшення прибутковості діяльності суб'єктів малого підприємництва.

На нашу думку, на малих підприємствах при організації управління грошовими коштами обов'язково потрібно мати план обсягу та періоду їх

надходження і витрачання. У ХХХ плануванням не займаються, що негативно впливає на здійснення фінансової діяльності підприємства. При розробці фінансових планів доцільно запровадити такі етапи: планування грошових надходжень; планування грошових витрат; розрахунок чистого грошового потоку; визначення потреби в залученні додаткових коштів ззовні тощо.

Для ефективного планування та забезпечення платоспроможності в досліджуваному ХХХ доцільно використовувати платіжний календар (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Платіжний календар ХХХ на 2021 рік

Показники	I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал	Разом за рік
Грошові кошти на початок періоду	7815,1	6469,6	5309,6	3794,1	х
Надходження грошових коштів	11375,0	11375,0	11375,0	11375,0	45500,0
Витрачання грошових коштів					
придбання матеріалів	2500,0	2600,0	2650,0	2700,0	10450,0
оплата праці основного персоналу	539,2	540,0	541,5	542,5	2163,2
відрахування єдиного соціального внеску	118,6	118,8	119,1	119,4	475,9
адміністративні витрати	85,3	89,4	86,2	89,9	350,8
витрати на збут	45,5	48,1	46,3	48,1	188,3
сплата ПДВ до бюджету	1912,9	1995,0	2001,0	2015,4	7583,3
сплата податку на прибуток	35,5	36,4	37,1	37,9	146,9
придбання та удосконалення необоротних активів	5960,5	5850,5	5545,0	4850,0	22206,0
інші витрати	1523,0	1256,8	1864,3	2096,7	6740,8
Всього грошових витрат	12720,5	12535,0	12890,5	12500,0	50646,0
Грошові кошти на кінець періоду	6469,6	5309,6	3794,1	2669,1	х

Маючи дані платіжного календаря підприємства та контролюючи розмір його грошових надходжень можна вчасного приймати рішення про погашення боргових зобов'язань або вкладення коштів у проекти та удосконалення необоротних активів, що принесуть ХХХ прибуток.

Ефективне управління фінансами малого підприємства можливе тільки за умови планування всіх фінансових потоків, процесів і відносин підприємства. Фінансове планування дає позитивні результати тоді, коли воно базується на знанні закономірностей розвитку ринку, тенденціях руху фінансових ресурсів та вивченні вихідної бази. Обґрунтування фінансових показників досягається у процесі фінансового планування та прогнозування. Ці два дуже близьких поняття в економічній літературі й на практиці часто ототожнюються.

У літературі з питань планування та прогнозування поширеною є думка, що прогнозування це частина або один з етапів планування. Ми підтримуємо таку думку, але вважаємо за необхідне висловити деяке уточнення: фінансове прогнозування повинне передувати плануванню.

ХХХ може планувати лише ті показники, якими воно може управляти, наприклад більшу частину витрат. Інші показники – попит, ризики, дії конкурентів – можна лише прогнозувати. При розробці бюджетів ХХХ основну увагу повинно приділяти його видатковій частині, а дохідна частина, як правило, недостатньо деталізується і досить часто не обґрунтовується. Прогноз доходів та прибутку в ХХХ є необхідним не лише для визначення майбутніх (прогнозних) фінансових показників, а й для розробки стратегії на прогнозний період. Методи прогнозування не повинні бути особливо точними, а повинні лише коректно відображати специфіку бізнесу і вірно вказувати напрями управлінських фінансових рішень, які приймаються підприємством.

Світова практика свідчить, що малі підприємства досить часто розробляють прогнозний баланс та прогнозний звіт про фінансові результати. Прогнозний баланс – це форма фінансової звітності малого підприємства, що містить інформацію про майбутній фінансовий стан підприємства на кінець прогнозованого періоду. Прогнозний баланс допомагає розкрити окремі несприятливі фінансові проблеми, рішенням яких керівництво займатися не планувало (наприклад, підвищення ліквідності підприємства). Прогнозний баланс дозволяє виконувати розрахунки різних фінансових показників. Нарешті прогнозний баланс служить як контроль всіх інших бюджетів на майбутній

період. Прогнозний баланс може використовуватися для визначення наявності і стану активів ХХХ та його зобов'язань, а також розрахунку розміру очікуваного чистого прибутку малого підприємства.

Для складання прогнозного балансу суб'єкта малого підприємництва необхідно: мати дані балансу товариства на початок прогнозованого періоду; мати інформацію про заплановане придбання необоротних активів чи їх вибуття, норми амортизації та інше; проаналізувати всю наявну у підприємства заборгованість (як дебіторську, так і кредиторську), вірогідність і строки її погашення; вивчити діючі та заплановані договори, згідно яких плануються і аналізуються обсяги реалізації продукції, послуг робіт та витрати, що виникають в зв'язку з їх виконанням; спрогнозувати за допомогою даних бухгалтерського обліку суми податків і зборів тощо.

Прогнозний звіт про фінансові результати – це форма фінансової звітності, складена до початку планового періоду, яка відображає заплановані результати діяльності (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

**Прогнозний звіт про фінансові результати
ХХХ на 2021 рік, тис. грн**

Стаття	Сума
Дохід від реалізації товарів, робіт	33791,5
Непрямі податки (ПДВ)	5631,9
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, послуг	28159,6
Інші доходи	4740,5
Разом доходи	32900,1
Собівартість реалізованої продукції, послуг	15450,0
Інші витрати	16634,0
Разом витрати	32084,0
Фінансовий результат до оподаткування (прибуток)	816,1
Податок на прибуток	146,9
Чистий прибуток	669,2

Вважаємо, що розробка прогнозного звіту про фінансові результати для досліджуваного ХХХ є необхідним і першочерговим завданням, оскільки підприємство є збитковим, а власні фінансові ресурси відсутні. Прогнозний звіт

про фінансові результати складається на основі даних, що містяться в бюджетах продажу, закупівель, відомостях доходів та витрат. При цьому додається інформація про розмір податку на прибуток, відрахувань на соціальні заходи тощо. В результаті детального аналізу досліджуваного підприємства та існуючих методів фінансового контролю, нами зроблено висновок про те, що найбільш простим, але досить ефективним, буде застосування моделей прогнозування банкрутства підприємства (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

Прогнозування імовірності банкрутства ХХХ

Моделі	Значення Z-показника			Характеристика фінансового стану та ймовірності банкрутства
	2018 р.	2019 р.	2020 р.	
Модель Альтмана	0,023	1,005	0,124	Ймовірність банкрутства дуже висока
Модель Спрінгейта	0,289	0,642	0,392	Підприємство є потенційним банкрутом
Модель Таффлера	0,025	0,124	0,099	Висока ймовірність банкрутства підприємства
Модель Лиссу	0,001	0,025	0,011	Ймовірність банкрутства дуже висока
Універсальна дискримінантна модель	0,125	0,689	0,265	Підприємству загрожує банкрутство

Отже, за проведеними розрахунками, бачимо, що останні три роки досліджуване підприємство має нестійкий фінансовий стан, високу фінансову залежність від зовнішніх кредиторів, перебуває на етапі надкритичної неплатоспроможності. Всі запропоновані нами моделі прогнозування банкрутства ХХХ підтверджують, що підприємство є потенційним банкрутом і ймовірність настання фінансової кризи дуже висока.

Безперечно, на сьогоднішній день малий бізнес відіграє важливу роль в забезпеченні сталого розвитку економіки та вирішенні соціальних проблем як

на місцевому, так і державному й регіональному рівнях. Завдяки малому бізнесу починають успішно розвиватися ринкові засади господарювання, активно формується система господарських відносин у різних сферах і галузях діяльності, відбувається наповнення місцевих бюджетів.

Таким чином, для своєчасного контролю за фінансовим станом підприємства, з метою своєчасного попередження банкрутства можна використовувати зазначені вище моделі. З метою уникнення банкрутства доцільно запровадити на підприємстві систему раннього виявлення та подолання банкрутства, що є одним із методів фінансового контролінгу. Результатом впровадження системи контролінгу в ХХХ стане можливість створення більш ефективного документообігу, який сприятиме оперативному фіксуванню поточного стану виконання тих або інших показників; керівництво матиме можливість запланувати поточну діяльність та передбачити її результати; буде забезпечений поточний контроль та аналіз результатів фінансово-господарської діяльності ХХХ. Отже, провівши вищенаведені розрахунки та склавши документи необхідні для ефективного прогнозування та планування, можемо зробити наступні висновки. Зважаючи на те, що на досліджуваному ХХХ планування не здійснювалося, нами було запропоновано складання таких документів, як платіжний календар, баланс доходів і видатків, прогнозний звіт про фінансові результати. За допомогою фінансового планування конкретизуються прогнози, визначаються конкретні шляхи, показники, взаємозв'язані завдання, послідовність їх реалізації, а також методи, що сприяють досягненню мети.

ВИСНОВКИ

В результаті вивчення науково-теоретичних основ організації фінансової діяльності малого підприємства, оцінки її ефективності та розробки шляхів удосконалення організації фінансової діяльності суб'єктів малого підприємництва можна зробити наступні висновки.

1. Сектор малого підприємництва є досить неоднорідним за своєю структурою. Окрім малих підприємств до нього включаються різні мікросуб'єкти – приватні особи-підприємці та мікропідприємства, кожен з яких характеризується особливими перевагами і недоліками, а також має свою мету діяльності та специфіку. Мале підприємництво, як особливий підвид підприємництва, пов'язаний із підприємницькою діяльністю малих підприємницьких структур будь-якої форми власності і відповідної правової форми організації бізнесу. Основною метою суб'єктів малого підприємництва є отримання прибутку на комерційній основі.

2. Фінансова діяльність суб'єкта малого підприємництва – це система форм і методів, які використовуються для фінансового функціонування малого підприємства та досягнення цілей, тобто це та практична фінансова робота, що забезпечує ефективну діяльність підприємства, його прибутковість та платоспроможність. Основними напрямками здійснення фінансової діяльності малого підприємства є: фінансове планування, аналіз та контроль виробничо-господарської діяльності, оперативна, поточна фінансово-економічна робота. Фінансова діяльність підприємства поширюється на всі його фінансові відносини – зовнішні та внутрішні.

3. Фінансова робота на малому підприємстві – це система економічних заходів визначення фінансових ресурсів в обсягах, необхідних для забезпечення виконання планів економічного і соціального розвитку малого підприємства, контролю за їх цільовим та ефективним використанням. Здійсненням фінансово-аналітичної роботи на малих підприємствах, у більшості випадків, займається головний бухгалтер. До кола його обов'язків, як фінансового

менеджера, відноситься бюджетування, оперативне управління фінансовими ресурсами, фінансово-економічний аналіз, планування, фінансово-кредитна робота, контроль за втіленням фінансових планів, робота по реалізації інвестиційної діяльності. Для фінансово-аналітичної роботи на малому підприємстві доцільно залучати відповідних фахівців.

4. Оцінка фінансової діяльності ХХХ свідчить про наявність як позитивних так і негативних тенденцій. За досліджуваний період збиток зріс на 5316 тис. грн, або у 3,9 рази і в 2020 році становив 6674 тис. грн. Слід зазначити, що лише у 2019 році підприємство мало чистий прибуток в сумі 1623 тис. грн. Динаміку фінансових результатів діяльності ХХХ можна оцінити як негативну. Розраховані показники ліквідності та платоспроможності свідчать про неспроможність ХХХ розрахуватися в повному обсязі у встановлений термін за власними борговими зобов'язаннями, оскільки коефіцієнти мають фактичні значення, що значно менші за нормативні. Аналіз ділової активності свідчить про неефективне використання активів, оскільки показники оборотності менші за нормативні значення, і спостерігається негативна їх динаміка.

5. Оцінка ефективності фінансової діяльності показала, що фактичне значення коефіцієнта автономії на кінець 2019 року становить лише 0,5 %, а в 2020 році – (-9,9 %), що говорить про зменшення фінансової стійкості підприємства. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу зменшився на 0,066 і рівний 1,099 у 2020 році, тобто на кінець звітного року на 1,0 грн власного капіталу припадає 1,1 грн залученого капіталу підприємства. Явище вкрай негативне, оскільки це свідчить, що ХХХ більше ніж на 100 % залежить від зовнішніх кредиторів, а це прямий шлях до банкрутства. За досліджуваний період підприємство має надкритичну неплатоспроможність та кризовий фінансовий стан.

6. Проведений аналіз сильних та слабких сторін діяльності ХХХ свідчать, що мале підприємство має як переваги так і певні недоліки, причому, деякі характеристики мають двостороннє значення через наявність у їх існуванні як

позитивних так і негативних ознак. Головним завданням підприємства має стати подолання збитковості виробництва та нарощування власних фінансових ресурсів (власного капіталу). Незначні витрати на оплату праці дозволять ще певний час здійснювати виробничо-господарську діяльність та уникати банкрутства. Сучасний стан підприємства вимагає розширення існуючої мережі збуту товарів, робіт, послуг.

7. Фінансову діяльність ХХХ можна покращити за рахунок зміни кредитної політики, реструктуризації дебіторської та кредиторської заборгованості, поліпшення ступеня використання необоротних активів, реалізації частини запасів, що знаходяться на складі і виступають у якості резерву, реалізації довгострокових фінансових інвестицій, які займають значну частку в структурі необоротних активів. Здійснення всіх цих заходів дозволить підприємству генерувати додаткові грошові потоки, але ще не являється критерієм стабільного функціонування підприємства в майбутньому. Важливо правильно їх розподілити на потреби виробництва та погашення постійно зростаючої короткострокової кредиторської заборгованості.

На основі дослідження фінансової діяльності ХХХ та її удосконалення доцільно внести наступні пропозиції:

- підприємству необхідно переглянути власну фінансову політику, підвищити ефективність використання оборотних та необоротних активів, оптимізувати витрати виробництва;
- для отримання прибутку необхідно переглянути політику стосовно формування, зберігання та використання запасів, оскільки на підприємстві знаходиться досить значний їх розмір, що є не виправданим;
- провести реструктуризацію дебіторської заборгованості і зміну власної кредитної політики, переглянути склад поточних зобов'язань з метою виявлення можливостей для часткового їх відстрочення;
- систематичне складання платіжного календаря дозволить контролювати рівень платоспроможності і уникати подальшого зростання поточної заборгованості.